

ULUSLARARASI NORM VE KİMLİKLERİN İNŞASI: RUS ALGISINDA ÇEÇEN VE GÜRCİSTAN KRİZLERİ

Elif ŞİMŞEK*

ÖZET

Rusya'nın 8 Ağustos 2008 Gürcistan müdahalesinin uluslararası ve toplumsal dinamiklerinin bileşenleri, uluslararası ilişkilerde ana-akım teorileşmenin açıklama kabiliyetinin sınırları dışında kalmaktadır. Bu bileşenler, resmi devlet politikasının kültürel öğeleri ve resmi dış politikası arasındaki etkileşimi işaret etmektedir. Ana-akım teorinin epistemolojik ve ontolojik çerçevesi devlet kimliğinin kültürel bileşenleri, egemen toplumsal kimliğinin eğilimi, desteği ile devletin kendisine atfettiği kimliğin belirlediği amaçlar, hedefler, rasyonel akıl ile açıklanması zor edimler ve devletin bu kimlik üzerindeki ısrarının kendisine verdiği sorumlulukları ihmal etmektedir. Bu ihmal edilen alanlar, inşacılık çerçevesinde üretilen uluslararası normların yeniden-üretim süreçleri ve bu normların dönüştürücülüğü ile büyük güç söylemi arasındaki etkileşim üzerinden incelendiğinde, Rusya'nın Putin döneminde ikinci Çeçen Savaşı ve Gürcistan Müdahalesi ile uluslararası toplumdan seçici angajman ile aldığı normlar ile büyük güç kimliği inşa ettiği ortaya çıkmaktadır. Norm-yürütücüsü olarak Rusya'nın bu uluslararası konumu uluslararası toplum ve ulusal toplumu tarafından tanınmıştır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası norm, norm-yapıcı, Rus Kimliği, Çeçenistan, Gürcistan

CONSTRUCTION OF INTERNATIONAL NORMS AND IDENTITIES: CHECHEN AND GEORGIAN CRISES IN RUSSIAN PERSPECTIVE

ABSTRACT

Components of international and national dynamics of Russia's intervention in Georgia on 8 August 2008 remain beyond the scope of explication capacity of mainstream theory in the field of International Relations. These components, unattended by mainstream theorization, point the interaction between cultural subjects of the state identity and formal foreign policy. Epistemological and ontological framework of mainstream theory omits cultural compounds of the state identity, predisposition and support of societal identity, objects and goals of state's self-identification, state actions untouched by rationality and state responsibility of state's resistance on its identity. Examining re-production process of produced international norms and transformative character of these norms within constructive framework, and their interaction with great power discourse, uncovers that Russia constructs great power identity with the norms taken via selective engagement between second Chechen War and Intervention in Georgia. International and its domestic societies recognise Russia's international position as norm-enforcer.

Keywords: international norm, norm-maker, Russian Identity, Chechnya, Georgia

---

* A.Ü. SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi,
e-mail: elifsimsek@gmail.com,

GİRİŞ

Geçtiğimiz günlerde mevkidaşı John Kerry ile görüşen Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un, Birleşik Devletlerin olası Suriye müdahalesinin engellenmesinde Rusya'nın pro-aktif konumunu bir kere daha ortaya koyması, Rusya'nın uluslararası toplumda tanınan güçlü devlet kimliğini bir kere daha vurgulamıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından itibaren, dış politikasından okunan kimliği değişen ve dönüşen Rusya, Putin'in 1999'da başbakanlık koltuğuna oturmasından itibaren güçlü bir devlet olarak norm-yapıcı konumunun uluslararası Avrupa toplumu tarafından tanınmasına dair isteğini göstermektedir. Sovyet sonrası dönüşümün tamamlanmasından ardından Rusya'nın güçlü devlet söylemi uluslararası toplum tarafından tedrici olarak tanınmış, 8 Ağustos 2008 Gürcistan müdahalesi (8/8/8) ise bu tanımaya sarahaten göstermiştir. Bu meyanda nicel bütünlüğünü ikinci Çeçenistan Savaşı (1999) ile sağlayan ülke nitel çevresini, Gürcistan müdahalesi ile güvenlikleştirerek, Putin'in birinci müteselsil başkanlığının hemen öncesinde ve hemen arkasında gerçekleşen bu iki vakayla bu ikisi arasında güçlü devlet kimliğini inşa etmiştir.

Bu çalışma, ilk bölümünde bütüncül inşacı çerçevede Uluslararası Normlaşmaya dair güncel tartışmaların başında gelen norm alıcılık ve norm yapıcılığı inşa eden uluslararası tanıma ve kültürel eşleşme kavramlarının kendilerinin özneler-arası inşasını tartışmayı amaçlamıştır. İkinci bölümünde ülkenin Gürcistan ve Çeçenistan siyaseti üzerine, Rusya'nın var olan uluslararası konunun özneler-arası inşasında norm-yürütücü olarak tanımlanabileceği savlanmıştır. Uluslararası Sosyalleşme ve Toplumsal Kimliğin Devlet Kimliği üzerinde Dönüştürücülüğünün tartışıldığı bir sonraki bölümde ise, ulusal kimlik, devlet kimliği ve toplumsal kimliklerin uluslararası sosyalleşmeden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğinin ortaya konması amaçlanmıştır. Ülkenin büyük güç olarak tanınmasının nicel koşulları, ikinci Çeçenistan savaşı ile sağlanırken, İkinci Çeçenistan savaşına yönelik toplumsal algının ne olduğuna değinilen beşinci bölümden sonra Ülkenin büyük güç kimliğinin tanındığı ve uluslararası normlaşma açısından konunun norm-yürütücü olarak belirlenmesini olanaklı kılan Gürcistan müdahalesi ve uluslararası toplum tartışılmıştır. Son bölümde ise, bütüncül inşası çerçevede, ulusal toplumun algısında bu müdahaleye yer verilmiştir. Bu çalışmada, Uluslararası İlişkilerin epistemolojik olarak pozitivist, ontolojik olarak post-pozitivizme içkin İnşacılık yaklaşımının özneler-arası metodolojisi söylem ve metin analizleri ile korunmuş; ancak bunun açıklayıcılık kapasitesi sosyal bilimlere özgü ampirik bilgi üretimini hedefleyen seçim sonuçları ve kamuoyu araştırmalarıyla kuvvetlendirilmiştir.

Bu çalışma, devlet odaklı kalması nedeniyle toplumun içindeki farklı kimlikleri analiz dışına iten klasik inşacılığın, uluslararası sosyalleşmenin devlet kimliği ile etkileşimini ihmal eden eleştirel inşacılığı birleştirmeyi hedeflemesi açısından teorik bir özgünlük taşımaktadır.

Bu yüzden, uluslararası toplum, toplumsal kimlik, devlet kimliği kavramlarının birbirinden bağımsız olarak inşa edilmemesi nedeniyle, özneler-arası yöntemi keskin olarak ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu yüzden, çalışmada kimlikler birbirlerinden ayrılmadan içinde buldukları etkileşim sürecinin içindeki halleriyle korunmuştur. Böylece yurt içi ve uluslararası ayırımının ortadan kaldırılması hedefleyen bu çalışma, bütüncül bir inşacı çerçeve kurmaya yönelik mütevazı bir girişimdir.

1. Norm İnşasında Uluslararası Tanıma ve Kültürel Eşleşme

İnşacı çerçevede verili bir kimliğe içkin olan normlar, amiller için uygun davranış standartları olarak tanımlanmaktadır.¹ Dünya siyasetinde norm-yapıcı (norm-maker) olarak tanımlanan devletler tarafından desteklenen normlar, norm-alıcı devletlere (norm-taker) arz edilmektedir. Yaygın kanıya göre evrensel demokrasi, insan hakları gibi uluslararası normlar, norm-yapıcı amiller tarafından yapılırlar. Uluslararası normlar, iç siyasette hızlıca belirmez ve varlıklarını göstermezler; uluslararası hedefe odaklanmış devlet ve devlet dışı amiller tarafından uluslararası alanda yayılabilir ve buradan iç siyasete sirayet (diffusion) edebilirler.

Uluslararası toplumun norm-yapıcı devletleri, uygun edimlerin ortak anlamlarını yaratan, normların içeriğini ve bunların benimsenme süreçlerini etkileyebilen amillerdir. Norm-yapıcılar, ilk etapta bir normu, uluslararası gündeme getiren öncü norm-girişimcilerini² ve bu normları benimseyerek tedrici olarak önder konumuna gelen devlet ve devlet dışı amilleri de kapsayabilirler. Young'a göre norm-yapıcılar önderlerdir ve ayırt edici özellikleri normatif bir oydaşımın yayılmasını sağlayabilme yetenekleridir. Bu tespitte değinilen önderlik kavramı, siyasal başarı ya da materyal güç kaynakları ile kolayca birleştirilebilir. Bu birleşim mutlaka devlet edimlerine ve devletlerin liderlerinin müşterek sorunları üzerine çok taraflı bir uzlaşma yaratma koşullarına dayanmalıdır.³ Bu haliyle, norm-yapıcılar normatif

¹ Martha Finnemore, Kathryn Sikkink. "International Norm Dynamics and Political Change", *International Organization* (c.52 n.4, 1998):887-917. S.891.

² Ethan A Nadelmann, "Global Prohibition Regimes: The Evolution of Norms in International Society", *International Organization* c.44 n.4, 1990. ss.479-526

³ Oran R. Young, "Political Leadership and Regime Formation: On the Development of Institutions in International Society" *International Organization* s.45 n.3.1991, ss.281-308.

uzlaşımın yaygınlık kazanmasına yönelik edimleri ile kimliklendirilen liderler ve öncülerdir.

En büyük desteğini kendi üreticisinden ziyade norm-yapıcı devletten sağlayan norm, en fazla üreticisi ve yaparıyla kültürel olarak benzeşen ülkeler tarafından desteklenecektir. Örneğin Birleşik Devletler demokrasiyayı bir kimlik ile demokratik değerleri ve demokrasi kültürünü normatif olarak yaygınlaştırmaya çalışmakta, devletin bu ereği, en fazla desteği, toplumsal kültürü benzeşen Avrupa kıtasından almaktadır. Bu, Checkel'in değindiği üzere kültürel eşleşmenin (cultural-match), uluslararası normların yurtiçine başarılı sirayetiyle ilişkilidir.⁴ Bu da bir normun içselleştirilme düzeyinin kültürel uyumluluk, norm-yapıcılarının çerçeve seçimleri ya da yurt içi norm girişimcilerinin (norm entrepreneur) normu alarak yeniden üretme eğilimleriyle yakından ilişkilidir. Bu içselleştirmeyle birlikte, normu alan devlet, norm-yapıcı olabilecektir. Böylece, uluslararası norm-yapıcı devletin önderliğinde beliren norm, en fazla bu normu yaratan devletin toplumu ile kendi toplumu arasında kültürel benzeşme olan devletler tarafından benimsenecek ve dünyanın geri kalanına yayılacaktır.

İnşacı literatürde, norm-alıcı bir ülkenin zaman içinde norm-yapıcı bir ülkeye dönüşüm süreci, üzerinde tartışılan bir konudur. Bu tartışma, norm-alıcılıktan yapıcılığa doğru dönüşüm sürecinde devletin kimliğine odaklanır. İnşacı çerçeve devletlerin kara-kutu metaforuyla açıklanamayacağını öne sürmektedir.⁵ Bu perspektif, yurt içinde ve dışında karşı karşıya kaldığı meydan okumalarla birlikte devletlerin kimlikleri, devletlerin çıkarlarını inşa eden değişkenler olarak ele almaya olanak tanımaktadır. Böylece, inşacılıkta her devletin çıkarı son kertede kimliği ile ilişkilendirilerek diğer devletlerin çıkarlarından farklılaştırılır. Devletin kimliği bizatihi kendi edimlerinin istemli (intended) veya istemsiz (unintended) sonuçlarına⁶ bağlı olarak kırılabılır, dönüştürülebilir ve en önemlisi kültürel olarak muhafaza edilen anlamları çözülerek geçmişe şümül gelenek icadıyla yeniden inşa edilebilirler. Devlet kimliklerindeki değişim, zamana bağlı olarak kısmi ya da bütünsel olabileceği gibi kimlikler yekpare olarak süreklilik de gösterebilirler.

---

⁴ Jeffrey T. Checkel "Norms, Institutions and National Identity in Contemporary Europe" *International Studies Quarterly* c.43, n.1. 1999; (83-114).

⁵ Guzzini, Stefano. *Realism in International Relations and International Political Economy: The Continuing Story of the Death Foretold* (Londra: Routledge, 1998). Ss.110-11.

⁶ Onuf, Nicholas G. (1998), "Constructivism: A User's Manual, Kubáková, Vednura, Nicholas G. Onuf, Paul Kower (eds). *International Relations in a Constructed World* (New York: MA Sharp, 1998): 58-79. Ss.61-62

Amiller (agent), devletlerin kimlikleri, bu kimliklerin süreklilik ve değişimleri ile dünya siyasetinde varlığı üzerinde uzlaşılan ortak kanıları aralarında var olan özneler-arası (inter-subjectivity) algıyla inşa ederler. Özneler-arası algı, egemenlik gibi Vestfalyacı (Westphalian) düzene ait bir kavramın ya da güçlü devlet kimliğinin varlığını olanaklı kılmaktadır. Bu yüzden, bir devletin güçlü devlet olduğu savı, devletin materyal ve ideasyonel kapasitesinden bağımsız olamayacak, ancak; uluslararası toplumun bu kimliği tanıması ile olanaklı hale gelecektir. Bu çerçevede, bir devlet ilk kertede ulusal ya da uluslararası alanı hedefleyen edimlerine yol açan istemli ereklarının tamamına ya da bunun bir bölümüne, ancak hedeflenen uluslararası veya ulusal toplumun *de jure* ya da *de facto* tanınması dâhilinde, ulaşabilecektir. Norm-yapıcı öncü ve güçlü devletlerin bu statülerinin uluslararası tanınması hangi devletlerin bu statü ile ilişkilendirilecekleri sorunsalını da beraberinde getirmektedir. Örneğin, iyi bir dünya vatandaşı olan bir devlet, norm-yapıcı olarak değerlendirilebilir; ancak bu her zaman mümkün olmamaktadır.

Rusya Federasyonu'nun ilk Dışişleri Bakanı Andrey Kozırev'in "normal bir büyük güç olarak, Rusya'nın ulusal çıkarlarını, demokratik ülkelerle çatışmayla değil; karşılıklı etkileşimle"⁷ inşa edeceği söylemi; Rusya'yı, Batı ile çatışan Sovyetler Birliği'nden farklı olarak Batı ile uzlaşan⁸ iyi bir dünya vatandaşı olarak tanımlamakta ve Batıcı dış siyaset eğilim gösteren Rusya'nın, kendisini Batılı normlarının norm-yapıcısı olarak tanımlama istemini göstermektedir. Ancak devletin bu resmi söylemi ile Rusya'yı Batı'dan farklılaştıran tarihsel sürecinde üretilen kültürel kimliği uyuşmamaktadır.

Siyasal perspektiflere şekil veren deneyimler ve alışkanlıklar, Avrupa Uyumundan beri Avrupalı olarak kabul edilen⁹ Rusya'nın, Avrupa algısında bir kavram olarak Avrupa'dan farklılıklarına işaret etmektedir.¹⁰ Bu uyuşmazlık, Rusya'nın, Avrupa uluslararası toplumu ile en çok benzerlik üretmeye çalıştığı dönemde dahi Avrupa'dan farklılıklarını göz önüne sermektedir. Onuncu Yüzyılda Ortodoksluğu Bizans'tan devlet kültürü ile birlikte alan Knezlik, iki yüzyıla yakın bir dönemi kapsayan Moğol-Tatar

---

⁷ David Mackenzie, *From Messianism to Collapse: Soviet Foreign Policy*, New York: Wadsworth, 1994 s.264

⁸ Nizameddin Talal, *Russia and the Middle East: Towards a New Foreign Policy*, (Londra:Hurst and Co, 1999) s.74.

⁹ Igor' Sergeevich Ivanov, *The New Russian Diplomacy*" (Washington: Brooking İnstution Press, 2002)s.32.

¹⁰ Iver B Neumann, "Russia as a Great Power, 1815–2007", *Journal of International Relations and Development*, c. 11, n. 2, (Prag:Palgrave Macmillan, 2008). ss. 128-151

yalıtımı ile Avrupa'dan farklılaşmış¹¹, Bizans kültürüne ilaveten içselleştirilen Moğol-Tatar devlet yönetimi kültürü, Çarlık Rusya'sının Avrupa toplumundan farklılığını devam ettirmesine neden olmuştur. Rusya, Çarlıktan İmparatorluğa geçişin başladığı I. Petro (Büyük/Veliykiy) döneminden itibaren Avrupa'yı yakalamaya dair münhasır girişimlerde¹² bulunmuştur. Napolyon savaşlarından sonra Avrupalı olarak kabul edilen İmparatorluk Rusyası'nın yolu, Kırım Savaşı sonrası ötekileştirildiği algısına kapılmıştır.¹³ Rusya'nın Osmanlı ile Kırım Savaşı ertesinde Avrupa'da yalnızlaştığını hissetmesi, Avrupa Uluslararası Toplumunu tarafından Avrupa Uyumunda Avrupalı bir büyük güç olarak tanınmasının da sınırlarını göstermiştir. Bu sınırların neden olduğu ötekileştirme ile Rusya, Avrupa'ya meydan okuyacak şekilde büyük güç kimliğini, uluslararası iklime hakim milliyetçilikten etkilenecek doğan *Panslavizme* kaymaya başlayan resmi söylemler ile meşrulaştırmaya başlamıştır. Böylece, Batı Avrupa'nın kültürel iklimine şekil veren feodalite¹⁴, Reformasyon, Rönesans gibi¹⁵ kültürel tarihinin oluşturduğu toplumsal alışkanlıkları inşa eden süreçleri deneyimleyen Çarlık Rusyası, dağılana kadar, Batı Avrupa'dan farklı olduğunu kabul ederek, Avrupa'dan moral üstünlüklerini savlayan ülke içi tartışmalarla yeni bir kimlik inşasına başlamıştır.

Bolşevik Devriminden İkinci Dünya Savaşı'na kadar yapılanan Sovyet Devleti, İkinci Dünya Savaşından sonra Kapitalist Avro-Atlantik düzene yeni bir alternatif öne sürmüştür. Süper-güç kimliği bu dönemde Sovyetlere, kendi muadiliyle birlikte normlaşma süreçlerinde öncü bir statüyü beraberinde getirmiştir. Bu süreçte Sovyet Rusya toplumu ile Avrupa'nın arasında kültürel eşleşmeden ziyade deneyimler neticesinde farklılıklar artmıştır. Ancak bu süreçte Sovyetler Birliğinin, Birleşik Devletler ile birlikte süper güç kimliği uluslararası Avrupa toplumunda tanınmış, Sovyetler Birliği kendi nicel bütünlüğünün yanı sıra norm-yapıcılığının sınırlarını belirleyen Varşova paktı uzamındaki nitel varlığı ile dünya

---

¹¹ Andrei P. Tsygankov. *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. (Rowman ve Littlefield, Maryland.2006). s.3

¹² Alexander Chubarov, *The Fragile Empire: A History of Imperial Russia*, (New York: Continuum, 1999) passim.

¹³ Alexander Chubarov, "One Sided Europeanisation" Erişim: http://allrussias.com/section_tsarist.asp (Erişim Tarihi 23 Kasım 2012) ve Avrahm Yarmolinsky *Road to Revolution: A Century of Russian Radicalism*, (Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1986). ss.170-171.

¹⁴ Richard Pipes, *Russia under the Old Regime*; (Londra:Penguin 1995). s.75.ve S. Harun Yılmaz. *Rusya'da Devlet Merkezli Sistem ve Bürokrasi*. (İstanbul, Versus Kitap, 2006).ss.21-22.

¹⁵ Daniel H. Shubin *A History of Russian Christianity, Volume II: The Patriarchal Era through Tsar Peter the Great 1586 to 1725*. (New York:Algora Publishing, 2005)S.69

siyasetinde alternatif bir norm-yapıcı konuma sahip olmuştur. Bu süreçte Sovyetler Birliği Batıya alternatif bir sistem önermiştir. Bu da norm-yapıcılığın ortak algılara dayalı versiyonuna ek olarak, uluslararası normlaşma süreçlerinde alternatif normların inşasıyla, norm-yapıcılığı imkanını göz önüne sermektedir. Bu süreçte, Prag baharı ya da Macar Ayaklanması gibi münhasır vakalara karşı Sovyet Politikasının özetleyen doktrinler, Eski Varşova paktı uzamı başta olmak üzere bu norm-yapıcılığın uluslararası toplum tarafından da tanındığını göstermektedir.

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra ardılı Rusya, bu süper güç konumundan uzaklaşmış ve münhasır tarihi ile Varşova Paktı dışında kalan uluslararası Avrupa toplumuna eklenme girişiminde bulunmuştur. Ancak bu süreçte uluslararası topluma hâkim olan soğuk savaş algısı yerini belirsizliğe bırakmıştır. Bu belirsizliği geçici olarak algılayan Rusya, Sovyetler Birliğinin ardılı olarak, deneyimleriyle alışkın olduğu konuma yeniden ancak Batılı değerleri benimsemek suretiyle döneceğini hedeflemektedir. Ancak, Rusya'nın kendisini söylemsel olarak sisteme alternatif yaratmayan Batılı normal güç olarak tanımlaması, Batı Avrupa tarafından tanımlanmamış, Avrupa Uluslararası Toplumu, AB'nin genişlemesi örneğinde olduğu üzere Rusya'sız bir bütünleşme yoluna giderek, Rusya'yı dışarıda bırakmıştır. Dışarıda kalma, Rusya'da ötekileştirilmişlik algısı yaratmıştır. Bu da Rusya'nın normal bir batılı güç olarak norm-yapıcı bir ülke olarak algılanmasının önünü kapatmış, ancak Sovyetler örneğinde görüldüğü üzere norm-yapıcı olabilmesi için yeni bir normatif düzen arayışını da beraberinde getirmiştir.

Vladimir Putin, ilk müteselsil devlet başkanlığında (2000-2008) Rus Dış Politikasında ve ekonomisinde siyasi istikrar ve algıladığı ülke çıkarlarına yönelik edimlerinin çok daha sarıh adımlarıyla Yeltsin döneminden farklılaştığını göstermiştir.¹⁶ Bu dönemde Rusya, Sovyet-sonrası dönüşümünü tamamlayarak güçlü bir devlet haline gelmiştir. Sakwa'ya göre bu güçlenme ve farklılaşmaya en iyi örnek bu dönemin hemen sonunda 8 Ağustos 2008'de gerçekleşen Gürcistan müdahalesidir. Bu müdahaleye uluslararası toplum ciddi bir tepki göstermemiş, hatta Obama'nın 2009'da Rusya ile ilişkilerinde "reset tuşuna basma" çağrısı, bunun meyvesi olarak algılanmıştır.¹⁷ Böylece Rusya'nın Putin Döneminde iyi bir dünya vatandaşı olarak Avrupa Uluslararası normlarının alıcısı bir ülke olmadığı tanınmıştır. İnşacı çerçevenin uluslararası ilişkilerin öznel-arası inşasına atfettiği

¹⁶ Richard Sakwa, "Russia and Europe: Whose Society?" European Integration, c. 33, n.2, 197-214, 2011, s.202

¹⁷ Richard Sakwa, "Russia and Europe: Whose Society?" European Integration, c. 33, n.2, 197-214, 2011, s.202

öneme göre, Rusya'nın Gürcistan müdahalesinin en önemli çıkarımı ülkenin Putin döneminden itibaren defaten savunduğu güçlü devlet kimliğinin böylece Uluslararası Toplum tarafından da kabul edilmiş olmasıdır.

Haukkala'ya göre Rusya, norm-alıcı değil, norm-yapıcı güçlü bir ülke olduğuna dair söylemini¹⁸ istikrarlı olarak sürdürmektedir. Neumann'a göre Rusya, kimliğini, ülkenin uluslararası toplum tarafından büyük güç olarak tanınmaması üzerinden kurgulamaktadır.¹⁹ Sakwa'nın anlatısında Rusya'nın norm-yapıcı olduğuna dair görüş, devletin uluslararası toplumun var olan normlarına karşı meydan okuyuşunun abartılı yorumudur. Sakwa'ya göre Rusya norm-yürütücüdür (norm-enforcer) ve neo-revizyonist bir güç olma yolunda ilerlemektedir.²⁰ Ancak, Rusya, Bolşevik Devrimi ilkelerinin işaret ettiği gibi var olanın karşısına alternatif ya da Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde var olanın içinde paralel bir sistem üretmemekte, var olanı kabul ederek bunun içindeki yerini genişletmeye çalışmaktadır. Rusya'nın bu istemi, Sovyetler Birliği'nin uluslararası toplumun düzenlenmesindeki önemsizleştirilemeyen yerinin doldurulamayan boşluğuna talip olduğunu göstermektedir. Bu da ülkenin aslında Napolyon Fransası ya da III.Reich Almanyası gibi revizyonist olmadığını, bilakis; Soğuk Savaşın Sovyetler Birliği'ne atfettiği anlamı üstlenmek istediği için statükocu bir duruş sergilediğini göstermektedir. Bu noktada Rusya, Sakwa'nın anlatısında klasik revizyonizmin yumuşak formu olan neo-revizyonizmden de uzaklaşmaktadır. Uluslararası toplumda Rusya, norm-alıcı bir perspektife içkin olarak algılanmış, Rusya ise Putin dönemine kadar norm-alıcılıktan; norm-yapıcı güçlü bir devlet olacağına dair bir söylem ışığında sıyrılmaya çalışmıştır. Uluslararası toplumun, Rusya'nın norm-yapıcı büyük güç kimliğini tanımaması ülkenin resmi politikası ve ulusal toplumunun istemleri bağlamında devlet kimliğinde bir dönüşüme yol açmıştır.

2. Norm-Yürütücülük çerçevesinde Çeçenistan ve Gürcistan Örnekleri

Rusya'nın Çeçenistan siyaseti ve Gürcistan müdahalesi, dönemin uluslararası ikliminden bağımsız, münhasır edimler değildir. Her iki örnek de uluslararası toplumun Soğuk Savaş sonrası uluslararası normlaşma girişimlerinin normatif standartları ile benzerlikler taşımaktadır. Bu

---

¹⁸ Hiski Haukkala "A Norm-Maker or a Norm-Taker? The Changing Normative Parameters of Russia's Place in Europe" içinde Ted Hopf (der.) *Russia's European Choice* (New York: Palgrave:Macmillian, 2008) ss.35-59.

¹⁹ Iver B. Neumann, "Russia as a Great Power, 1815–2007", *Journal of International Relations and Development*, c. 11, n. 2, ss. 128-15.

²⁰ Richard Sakwa, "Russia and Europe: Whose Society?" *European Integration*, c. 33, n.2, 197–214, 2011, ss.202-4

benzerlikler, zamansal olarak Rusya'nın yeni uluslararası normlaşmanın münhasır öğelerini seçici angajman ile benimseyerek modellediğini de göstermektedir. Rusya her iki örnekte de, Avro-Atlantik ittifakın Avrupa kıtasında İkinci Dünya Savaşından sonra yaşanan en büyük kriz olarak algılanan Yugoslavya krizlerindeki siyasetinin belirli bölümlerini seçerek modellemiştir. Bu da Rusya'nın "ince" uluslararası toplumunun²¹ var olan ve yeni beliren normatif dinamikler arasında seçici angajmana gittiğini göstermektedir. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde (1991-2008) deneyimlenen krizlerde Yeltsin dönemi, Rusyası'nın başarılı sayılacak bir batı modellemesi söz konusu değildir. Putin döneminde ise Rusya, İkinci Çeçen Savaşı'nda (1999), zayıfatı asgari seviyede tutmak amacıyla Bosna-Hersek müdahalesindeki hava operasyonunu modellemiştir²² ve bunun ardından tedrici olarak Çeçenistan problemini çözüm noktasına taşımıştır. Gürcistan müdahalesinde; NATO'nun eski Yugoslavya müdahalesini (1999), Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlık ilanlarının desteklenmesi hususlarında ise Kosova'nın bağımsızlığını destekleyen Birleşik Devletler ve Avrupa'daki ülkelerin büyük kısmını tutumunu modellediği aşikârdır.²³ Bu iki durum Putin döneminde Rusya'nın seçici angajman ile benimsediği normatif standartlara bağlı olarak norm-alıcılıkla norm-yapıcılık arasındaki konumuna işaret etmektedir.

İnşacılık çerçevesinde, kanılar ve kimliklerin öznel-arası inşa edilişlerine bağlı olarak bir ülkenin norm-yapıcılığı, ancak uluslararası toplum tarafından bu statüsünün tanınması ile ilişkilidir. Bu meyanda, Rusya, İkinci Çeçen savaşı esnasında, insan hakları ve özgürlükleri ihlal ettiği gerekçesi ile özellikle Avrupa uluslararası toplumundan ciddi bir tepki alsa da²⁴, bu tepkiler 9/11 ertesinde uluslararası iklimde beliren güvenikleştirme ile sınırlı kalmıştır.

---

²¹ Yannis A. Stivachtis, Mark Webber, "Regional International Society in a Post-Enlargement Europe," içinde Yannis A. Stivachtis and Mark Webber (der.), *Europe After Enlargement*, Special Issue, *Journal of European Integration* c.33 n.2 2011, s.110.

²² Michael R. Gordon, "Imitating NATO: A Script Is Adapted for Chechnya," *New York Times International*, 28 Eylül 1999, Erişim: <http://www.nytimes.com/1999/09/28/world/imitating-nato-a-script-is-adapted-for-chechnya.html> (Erişim Tarihi: 8 Eylül 2013)

²³ Mary Kaldor, Shannon Beebe, *The Ultimate Weapon Is No Weapon: Human Security and the New Rules of War and Peace*, (New York: PublicAffairs, 2010) ss.146-7

²⁴ Council of Europe Parliamentary Assembly 2000 Ordinary Session (Fourth Part) 25-29 Eylül 2000, Documents Working Papers, c.VI. Report Doc. 8840-26 Eylül 2000, "Conflict in the Chechen republic: Recent Developments (follow-up to Recommendations 1444 (2000) and 1456 (2000) of the Parliamentary Assembly, Rapporteur: Lord JUDD, United Kingdom, Socialist Group)" içinde. Documents 8752,8760, 8784, 8789, 8848., (Strasbourg, Council of Europe, 2001) ss.79-94.

Gürcistan müdahalesi örneğinde, uluslararası toplumda var olan BM Düzeni algısının kuvvet kullanma yasağını²⁵ ihlal etmesine rağmen, Rusya'ya yönelik uluslararası toplumun geri-bildirimlerinde ciddi bir yaptırım söz konusu değildir. Bu da Rusya'nın bu edimine uluslararası toplumun karşı çıkmadığını göstermektedir. Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının uluslararası toplumunun ileri gelen amilleri tarafından tanınmaması ise, Gürcistan müdahalesi karşısında direnç göstermeyen uluslararası toplumun, bu edime yönelik rızanın sınırlarına işaret etmektedir. Bu durum, uluslararası toplumun, Rusya'nın güçlü devlet kimliğinin en azından eski Sovyet uzamında niteliksel varlığını da zımni olarak tanıdığını göstermektedir.

Rusya, Gürcistan müdahalesi ertesinde Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlık ilanlarını tanıyarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) kararı olmadığı halde NATO'nun 1999'da eski Yugoslavya müdahalesine ve “emsal teşkil edebileceği”²⁶ için Kosova'nın 2008'de bağımsızlık ilanına yönelik muhalefetinden uzaklaşmıştır. Böylece Rusya, önce emsal teşkil edebileceği çekincesiyle karşı çıktığı NATO edimlerinin iki aşamasını da tekrar ederek “yeni uluslararası normlaşmaya” uyum sağlamış, Sovyetler Birliğinde var olan güçlü norm yapıcı kimliğinin belirleyicisi olduğu statükonun üzerine inşa edildiği iç işlerine karışmama ilkesini diri tutmaya çalışmıştır. Ancak, iç işlerine karışmama ilkesi zaten Helsinki Süreciyle birlikte çözülmeye başlamış, insan hakları odağında uluslararası normlaşma Avrupa toplumunda iç işlerine karışmama ilkesinden daha fazla sahiplenilmiştir.

Vestfalyadan beri Avrupa uluslararası sisteminin kabul ettiği egemenlik kavramının İnsan Haklar ile anlamının özneler-arası değişiminin yanında uluslararası norm olarak kuvvet kullanma yasağı da yeni uluslararası normlar ile özneler-arası anlamını değiştirmiştir. Ancak, BM Güvenlik Konseyi kararına dayanmaksızın, NATO'nun 1999'daki Yugoslavya müdahalesinin dayandığı insani müdahale; Soğuk Savaş ertesinde uluslararası norm girişimi olarak kabul edilse de, Kosova'nın 2008'deki bağımsızlık ilanı, diğer devleti olmayan uluslara emsal teşkil etmemesi için *sui generis* olarak

---

²⁵ Kuvvet kullanma yasağı için bkz. BM 2/4, “Charter of the United Nations and Statue of the International Court of Justice” (San Francisco: 1945) Erişim: <http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Ağustos 2013)

²⁶ House of Lords European Union Committee, “14th Report of Session 2007-08: The European Union and Russia. Report with Evidence”, 28 Mayıs 2008, s.136., Erişim: www.publications.parliament.uk/pa/Id200708/1dselect/1deucom/98/98.pdf (Erişim Tarihi: 28 Ağustos 2013)

değerlendirilmeye çalışılmıştır.²⁷ Ancak, uluslararası toplum nazarında Rusya; “Gürcistan müdahalesi ile Batı’nın Sırbistan’a yaptığını modellemiştir.”²⁸ Bu durumda BM Güvenlik Konseyi Kararı olmadan yapılan Gürcistan müdahalesi de NATO’nun 1999 Yugoslavya müdahalesi ile benzer şekilde kendisini insani müdahale (humanitarian intervention) normu ile meşrulaştırmıştır.²⁹ Bu durum uluslararası toplumun, BM düzeninden daha farklı bir uluslararası normlaşmaya doğru gittiğini, Rusya’nın da bu uluslararası toplumdaki yeni normlaşmaya uyum göstererek bir nevi öncülük etmek isteğiyle, NATO’nun müdahalesini modellediğini başka bir açıdan göstermektedir ve Rusya’nın güçlü devlet kimliği söylemini, uygulama ile desteklediği anlamına gelmektedir.

Rusya, Gürcistan müdahalesi ile uluslararası topluma kendisinin de norm-yapan güçlü bir devlet olduğunu göstermiştir. Ancak; inşacı perspektifte normların, norm-yapıcı amil ile kültürel uyumluluk gösteren amiller dolayısıyla dünyaya yayıldığı savlanmaktadır. Bu meyanda, Rusya, norm-yapıcı bir ülke olarak değerlendirilemez. Yukarıda belirtildiği üzere Rusya, Batı ile uyumlu siyaset izleyerek Batıcı bir kimlik benimsediği dönemde de uluslararası toplumda norm-yapıcı olarak değerlendirilmemiştir. Rusya’nın norm-yapıcı olarak değerlendirilmesi, norm-yapıcılığın dinamiklerinin kültürel eşleşmeden ziyade, yeni normatif standartların belirleyiciliği ve etkileşimsel bağ ile belirlenmesine dayanmaktadır. NATO’nun 1999 eski Yugoslavya müdahalesi gibi, yeni normatif standartların oluşma süreçlerinde bir devletin norm-yapıcılığa doğru kayışı, kendi iç dinamiklerinin yeni normatif standartlar ile benzeşmesi bağlamı, Rusya’nın norm-alıcılık ve norm-yapıcılık arasındaki konumunun belirlenmesinde anlamlı bir kerteriz noktasıdır. Buradan hareketle, devletin kapasitesinin ideasyonel ve materyal unsurlarının sınırları içinde Putin dönemi Rusya’sının Çeçenistan siyaseti ve Gürcistan müdahalesi örneklerinde toplumsal dinamikler ülkenin uluslararası konumunun belirlenmesinde yadsınamayan unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Ulusal toplum, devletin dış politikasını belirleyen kimliğine yönelik uluslararası sosyalleşme süreçlerinin geri-bildirimlerine karşı hassasiyet taşımaktadır. Bu da Putin döneminde Rusya’nın uluslararası toplum tarafından Sovyet-sonrası dönüşümü tamamlamış güçlü bir devlet

---

²⁷ Jessica Almqvist, “The Politics of Recognition: The Question about the Final Status of Kosovo”, içinde Duncan French (der.) *Statehood and Self-Determination: Reconciling Tradition and Modernity in International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013) (165-186) (2013: 175).

²⁸ Marc Champion, “Russia Widens Attacks on Georgia”, *Wall Street Journal*, 11 Ağustos 2008.

²⁹ Gregory Hafkin, “The Russo-Georgian War of 2008: Developing The Law of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo”, *Boston Univesity International Law Journal* (c.28 s.2., 2010) ss.129-230. 219-239).

olarak tanınma isteğini göstermesi ile ilişkilidir. Bu noktada, Rusya, devletin güçlü kimliğinin işaret ettiği şekilde önce Çeçenistan sorununu çözüp toprak bütünlüğünü garanti altına alarak “nicel bütünlüğünü” sağlamıştır. Gürcistan müdahalesiyle de Rusya, Sovyet-sonrası uzamda, kendisine rağmen, kendi rızası dışındaki edimleri, meydan okuyarak tersine çevireceğini göstererek, güçlü bir bölgesel güç olarak “nitel bütünlüğünü” işaret etmiştir.

Uluslararası toplumda uluslararası kurallaşma ve normlaşmanın öncü devletlerinden biri olarak tanınmak isteyen Rusya, bu toplum içinde kendisinin de süreçlerine dâhil olduğu mekanizmaları, dahil olmadığı mekanizmalar aleyhine ön plana çıkarmaktadır. Rusya, Sovyetler Birliği'nin halefi olarak BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesidir ve bu önceliğinin değersizleştirilmesini istememektedir. Diğerleriyle eşit olarak önce Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), sonra Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatına (AGİT) evrilen Helsinki Sürecinin kurucu, 1998'den itibaren tartışmalı olarak genişlettiği G-7'nin (Gelişmiş-7) 8. üyesidir.³⁰ Her ne kadar Rusya sonradan AGİT'in bazı uygulamalarına eleştirel olarak yaklaşıp da, bu haliyle revizyonizmin geleneksel anlamından uzaklaşmaktadır.³¹

Rusya, kendisini de büyük güç olarak tanımladığı için, uluslararası toplumda var olan normların üzerinde ya da bunlar dolayımında herhangi bir büyük gücün tekel konumuna gelmesinden ciddi bir rahatsızlık duymaktadır. Böyle bir tekeli elinde bulunduran Batı'yı sert dengeleme (hard-balancing) için bir askeri koalisyon kurma hedefi gütmemesi, Rusya'nın pasif bir iz-sürücülük (band-wagoning) yaptığı anlamına da gelmemektedir. Dağılmadan sonra Rusya, iz-sürücülük ve dengeleyicilik arasında gidip gelen bir dış siyaset benimsemiştir. Bu zıtlıklar arasında orta yolcu bir seçenek için Putin döneminin beklenmesi gerekmiştir. Bu dönemde örneğin, Birleşik Devletleri'n girişimiyle yapılan Irak savaşı ya da Birleşik Devletleri'n Orta Asya'daki varlığına dair muhalefetini iki ülke arasında ciddi bir kriz noktasına asla taşımayarak,³² kendisinin sınırlı dengeleyiciliğini göstermiştir. Rusya, Birleşik Devletleri'n dünya siyasetine askeri olmayan şekillerde karşı

---

³⁰ Rusya'nın farklı uluslararası örgütlerdeki varlığı aracılığıyla büyük güç olarak tanınmaya verdiği önem, Rusya'nın büyük güç kimliğine attığı manayı göz önüne sermektedir. Bkz Hanna Smith, “Domestic Influences on Russian Foreign Policy: Status, Interest and Ressentiment”, içinde Maria Raquel Freire, Roger E. Kanet (der.) *Russian and Its Near Neighbours* (New York: Palgrave Macmillan, 2012) (39-62) ss.57-58

³¹ Richard Sakwa, “Russia and Europe: Whose Society?” *European Integration*, c. 33, n.2, 197–214, 2011, s.202.

³² Andrew Hurrell, “Hegemony, Liberalism and Global Order: What Space for would-be Great Powers?,” *International Affairs* c.82, n.1 (1–19) s15. Ve, Richard Sakwa, “Russia and Europe: Whose Society?” *European Integration*, c. 33, n.2, 197–214, 2011, s202.

çıkarken, kendi kimliğinin belirlediği çıkarlarının ve kimliğinin gerektirdiği prestijinin kendisine zorunlu kıldığı edimleri de ifa etmiştir. Bu da Rusya'nın, Batı'nın normlar üzerindeki tekelden ötürü rahatsızlık duymasına rağmen, diğerleri arasında, Birleşik Devletleri'n tek süper güç konumunu tanıdığı anlamına da gelmektedir. Böylece, Rusya'nın siyaseti, güvenlik ve norm-değiştiricilik (norm-modification) bağlamında münhasır girişimleri var olan düzeni tekrar etmeye değil, bu düzenin “daha kapsayıcı ve evrensel hale getirilmesine” yöneliktir.³³ Rusya'nın uluslararası toplum vizyonuna göre, evrensel oldukları iddia edilen Batılı değerler ve küresel kurumlar, ancak Rusya'nın dengeleyiciliği sayesinde var olan egemen güçlerin ellerinde daha az araçsallaşacaktır. Bu da Primakov'la birlikte beliren³⁴ ve 2000'den itibaren resmi güvenlik ve dış politika metinlerine giren çok kutuplu dünya (*mnogapolyarnoy mir*)³⁵ kavramı ile kendisini göstermektedir. Rusya, önerdiği perspektifte var olan değerler ya da kurumların kendisine meydan okumamakla birlikte, onların evrenselliğini farklı bir bağlama kaydırmaktadır. Böylece Avrupa ve Dünyada daha kapsayıcı bir düzen yaratmak için birçok öneride bulunurken,³⁶ Primakov'un Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmesinden itibaren (1996), Avrupa normlarının da kendi iç siyasetine sirayet etmesinden kaçınarak, kendisini uluslararası siyasette otonom bir amil olarak konumlandırmaktadır.

Putin döneminde bu konumlandırmanın çerçevesi egemen demokrasi (*suverennoy demokratiyi*) ile inşa edilmiştir. Tek bir tip demokrasinin varlığını reddederek her ülkenin kendi özgürlük ve egemenlik biçimini geliştirmesi gerekliliğini savunan Vladislav Surkov'un kuramsal çerçevesini çizdiği egemen demokrasi kavramı ile Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra ülkede yürürlüğe giren batı tipi demokrasi eleştirilmektedir³⁷. Rus

---

³³ Richard Sakwa, “Russia and Europe: Whose Society?” *European Integration*, c. 33, n.2, 197–214, 2011, s.203.

³⁴ Yevgeni Primakov *Rusyasız Dünya Aijan Esankanova* (çev.) (İstanbul: Timaş, 2010) s23.

³⁵ “Kontseptsiya Natsional'noy Bezopasnosti Rossiiyskoy Federatsiyi (14 Ocak 2000) *Nevazisimaya Gazeta* Erişim: http://nvo.ng.ru/concepts/2000-01-14/6_concept.html ve http://nvo.ng.ru/concepts/2000-01-14/7_concept.html (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2012)

³⁶ Richard Sakwa, “Russia and Europe: Whose Society?” *European Integration*, c. 33, n.2, 197–214, 2011, s.203

³⁷ Vladimir Surkov tarafından ilk kez 7 Şubat 2006'da Birleşik Rusya'nın (Yedineye Rossiya) gençlik teşkilatı ile yapılan toplantıda zikredilmiştir. Surkov burada, Toplumsal dayanışma, sorumlu ve ilgili bir elitin şekillenmesi ve kültürel geleneğin ulusal kimlik için yapıcı bir materyal olarak kullanılması olarak sıraladığı üç önceliğin yanında egemen demokrasi kavramını telaffuz etmiştir. Bu konuşma, devlet gücü üzerinde yeni bir meşruiyet unsuru olarak savladığı egemen demokrasi üzerine toplumsal bir sözleşme çağrısı yaptığı şeklinde algılanmıştır. Richard Sakwa, Surkov: Dark Prince of the Kremlin, 7 Nisan 2011, Erişim: <http://www.opendemocracy.net/od-russia/richard-sakwa/surkov-dark-prince-of-kremlin> (Erişim Tarihi: 5 Eylül 2013)

toplumunu da güçlü devlet (*derjava*) üzerinde bir oydaşıya çağıran egemen demokrasi, Ortokdosluk (*Pereislav*), Otokrasi (*Samoderjava*) ve bireyin cemaat lehine değersizleştirilmesi (*Sobornost*)³⁸ üzerine inşa edilen geleneksel *Russkaya İdea*'yı (Rus Ülküsü/Rus İdesi)³⁹ kültürel tarihten güncelle çağırılmaktadır. Devlet ve toplum etkileşimini önceleyen *Russkaya İdea*, “geçmiş ile bugünü aynı potada eritmeyi”⁴⁰ öngören senfonik kişilik (*simfoniçeskaya liçnost*)⁴¹ ile istikrar (*stabil'nost*) tabanında bir ilişki kurar. Bu değerler, Rusya'yı Batı'dan ayıran ideasyonel kimlik unsurları olarak ön plana çıkmaktadır. Rusya'da toplumun kültürel tarihinin taşıdığı değerler ile Batı değerler arasında kültürel eşleşmesinin olmaması, Rus toplumunda Batı'ya karşı bir önyargıyı beraberinde getirerek, toplumda Rusya'nın güçlü Avrupalı norm yapıcı devlet olarak kabul edilmemesine karşı bir tepkinin gelişmesine neden olmuştur.

Bu durumda inşacı çerçevede devam eden normlaşma tartışmasında Rusya, norm-yapıcı olmak isteyen, ancak; seçici angajman ile münhasır bir norm-alıcıdır. Ancak, Rusya'nın bu özgün durumu, onu herhangi bir norm-alıcı ülke olmasını engelleyerek norm-uygulayıcı bir statüye sokmaktadır. Bu haliyle Rusya güçlü devlet kimliği ile seçici modellemeler yapabilen muktendir bir norm-uygulayıcıdır. Çeçenistan ile nicel, Gürcistan müdahalesi ile ortaya çıkan nitel alanında güçlü devlet kimliği, materyal ve ideasyonel olarak bunu göstermektedir.

Netice itibariyle, bütüncül bir inşacı çerçevede uygun ideasyonel ve materyal kapasitesi bulunan bir devletin norm-yapıcı olabilmesi için, bu

---

³⁸ Andrei Okara “Sovereign Democracy: A New Russian Idea or a PR Project” *Russia in Global Affairs* c.2. n.1. 2007, Erişim: http://eng.globalaffairs.ru/number/n_9123(Erişim Tarihi: 6 Haziran 2013)

³⁹ *Russkaya İdea*, Rus istisnacılığının en yaygın ifadesidir. Vladimir Soloviev, Rusya'yı kilise, devlet ve toplumdaki oluşan bir sosyal teslis olarak tanımlar. Bu üç ögenin ideal olarak bir tür özgür etkileşimde olduğunu savlayan Soloviev'e göre hiç birinin ötekileri olmaksızın *Russkaya İdea*'yı tek başına manitfestolaştıramaz. Baba, Oğul, Kutsal Ruh'tan oluşan kutsal teslisinin dünyada gerçek görüntüsünü muhafaza etmek, *Russkaya İdeanın* içindekilerle mümkündür. Daniel Rancour-Laferriere, “Russian Nationalism from an Interdisciplinary Perspective: Imagining Russia” (2000) Erişim: <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/bg2084.cfm> (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2008)

⁴⁰ Dmitry Shlapentokh (der.), “Russia Between East and West” içinde. *Scholarly Debates on Eurasianism*, (Leiden: IDC, Martinus Nijhoff Yayınları, 2007) ss.61-95. S.88.

⁴¹ Bireyin içindeki toplumla çözülmez bağlara sahip olduğunu savlayan bu bakış açısına göre insan bu yüce senfonik benlik ile organik ilişki içindedir. Senfoni esnasındaki enstrümanların seslerinin bütün sestem ayrılmayacağı bu birlikteliği imlerken, ayrılmamanın olanaksızlığına rağmen, senfonideki her enstrümanın mükemmel şekilde icra zorunluluğu, bütünün mükemmelliği için zorunluluk halini almaktadır. Vişne Korkmaz. *Senfonik Kişilik: Doğa-Beka Rus İdesi ve Rus İdeali* (İstanbul: Alev Yayınları, 2006) s.276-77.

konumunun uluslararası toplum tarafından tanınması ve bu ülkenin toplumsal kültürü ile normun etki alanınının kültürü arasında bir eşleşmenin mümkünatı sorgulanmaktadır. Ancak, münhasır tarihinde Avrupa Uluslararası Toplumu tarafından Napolyon Savaşlarından sonra Avrupa Uyumu ve İkinci Dünya Savaşından sonra uluslararası iklime hâkim soğuk savaş sürecinde Avrupa’da bir süper güç olarak tanınmıştır. Dağılma sonrasında Yeltsin döneminde bu algının inşa edilememesi, ulusal toplumda ötekileştirilmişlik algısına yol açmıştır. Putin’in müteselsil başkanlık döneminden önce Başbakanlık görevini ifa ederken, ikinci Çeçenistan Savaşı ile nicel bütünlüğünü sağlayan ülke, Putin’in Gürcistan müdahalesiyle ülkenin nitel varlığının sınırlarını da göstermiştir.

3. Uluslararası Sosyalleşme ve Toplumsal Kimliğin Devlet Kimliği üzerinde Dönüştürücülüğü

Çeçenistan’ın ayrılıkçı eğilimi, SSCB’nin dağılmasından sonra ikinci bir dağılma tehlikesini beraberinde getirmiştir. Bu tehlike birbiriyle geçişken iki dinamikle bağlantılıdır. Bunlardan birincisi, Helsinki ile açılan ve SSCB’nin son yıllarında ciddi anlamda kendisini belli eden uluslar probleminde kalan mirastır. İkinci dinamik ise Yeltsin döneminde ülkenin idari olarak asimetrik federasyon şeklindeki yapılandırılmasıyla ilişkilidir.⁴² Eşanlı iki sorun, nüfusu homojen olmayan (çok etnisiteli) bir devlette birbirini körüklemiştir.⁴³

Geçiş döneminde ülkenin idari yapılanması; ülke sınırları içerisinde kalan eski Sovyet Otonom Bölgelerinin, Federasyonu oluşturan Federe Cumhuriyetler olarak kabul edilmesi esasına dayanmaktadır. Birimler, merkezle; donörlük kapasitelerine bağlı olarak diğerinden farklılaşan, birbirine yakın tarihlerde ancak; ayrı ayrı imzalanan ikili anlaşmalar ile bağlanmıştır. Donörlük kapasitesine bağlı olarak, birçok Cumhuriyet kendi Cumhurbaşkanlarını seçme, Federal Devlet’ten bağımsız olarak uluslararası sözleşmelere taraf olabilme gibi hak ve yetkilerle donatılarak, federasyonun asimetrik yapısını belirginleştirmiştir. Tataristan, Federasyon Anlaşması’na en son imza atan (31 Mart 1992) federe birim olurken, uzlaşmaya varılmayan

⁴² Asimetrik Federasyon tanımlaması ve bu husustaki tartışmalar için bkz. Edwin Bacon, Matthew Wyman, *Contemporary Russia* (New York: Palgrave Macmillian, 2006)

⁴³ 2010 nüfus sayımı sonuçlarına göre ülke genelinde nüfusun %81’inin etnik Ruslardan oluştuğu geriye kalanın ise Tatar (%3.9), Ukraynalı (%1.4), Başkir (%1.1) Çuvaş (%1.0), Çeçen (%1), Ermeni (0.9) ve 160 etnik başlık altında geriye kalan küçük etnik azınlıklardan oluşmaktadır. Surinov Aleksandr Yevgen’yeviç, Fendela’naya Slujba Gosudarstvennoy Statistiki, Vse Rossiyskaya Perepis’ Naseleniya Rossiyskaya Federatsiya 2010 “Rostata Rossiyskaya Federatsiya” http://www.perepis-2010.ru/results_of_the_census/

Çeçenistan ile Rusya arasındaki sorun gittikçe derinleşmiştir. Böylece, Kuzey Kafkasya'daki Çeçenlere yönelik önyargı, Zakafkasya (Güney Kafkasya) halkları olan Azerbaycanlılara ve Gürcülere yönelik toplumsal önyargıları da körüklemiştir. Bu önyargı, Güney Kafkas halklarının tamamına yönelik olmadığı için seçici bir nitelik taşımaktadır. Rus toplumunda arka bahçe olarak algılanan eski Sovyet uzamında Azerbaycan ve Gürcistan'ın Rusya'ya rağmen Batı eğilimli siyasetleri Azerbaycanlılar ve Gürcülere karşı önyargının kurucu dinamiği haline gelmiştir.⁴⁴

Garbaçov döneminden itibaren Güney Kafkasya'da topraklarının yaklaşık beşte birinde Ermenistan işgali devam eden Azerbaycan⁴⁵ ve dağılmanın hemen ertesine bölgede açık denizlere çıkışı olan tek devlet olmasının avantajına rağmen, azınlıklarının ülkesinin sınırlar bölgelerinde yoğunlaşması dezavantajıyla 1992-1993 yıllarında bölünmenin eşliğinden dönen Gürcistan yüzlerini Batı'ya döndüklerini açıkça göstermişlerdir⁴⁶. Elçibey'in koltuğuna Haydar Aliyev'in geçişi ile ülkenin Azerbaycan ile ilişkileri düzelmişse de, Rusya'nın Gürcistan ile ilişkilerinde ciddi bir düzelme kaydedilmemiştir. Gürcistan'ın devlet kimliğinde, Gamsakhurdiya'nın Şevardnadze tarafından devrilmesine rağmen toplumsal algıda inşa edilen kategorik önyargılar değişmemiştir. Oysa Rusya'daki nüfus sayımlarında da kıstas olarak alındığı üzere, Gürcüler kendi içinde etnik açıdan homojen olmayıp Svanlar, Lazlar (Megreller), Guruliler, Kartlar gibi etnisitelere ayrılmakta; Gürcü; bu etnisitelerin ortak ismini oluşturmaktadır.⁴⁷ Bu da toplumsal tepkilerin, belirli bir etnisiteden ziyade, kategorik olarak Gürcü soyutuna ek-anlam katan Batıcı eğilime yöneltildiğini bir kere daha göstermektedir. Gürcistan içinde varlıklarını sürdüren ve etnik olarak Gürcü olmayan Güney Osetler, Abhazlar, Ermeniler, Ahıska Türkleri ve Borçalı Azerileri ile etnik olarak Gürcü fakat Müslüman olan Acaralılar'a yönelik benzer önyargıların toplum içinde yeşermemesi de bu yargıyı desteklemektedir. Gerçekten de Rus toplumu, Ayrılkçı Çeçen, Batı eğilimli Ukrayna ve Gürcistan kadar, kendi hükümetinin Batı eğilimli kanadına da tepkilidir-ki Liberal Demokrat Parti

---

⁴⁴ Cohen, 2007: 11-14.

⁴⁵ Havva Memmedova "Ermenistan Saldırganlığı Karşısında Birleşmiş Milletler'in Tutumu" Gazi Akademik Bakış Dergisi (c.2 s.4, 2009) s.2.

⁴⁶ Elif Şimşek "1991'den Bugüne Güney Kafkasya ve Türkiye'nin Dış Politikası" Doğan, Nejat, Ferit Kula, Mehmet Öcal (der.) Türkiye'nin Jeoekonomisi ve Jeopolitikası: Türkiye Geleceğin Neresinde? (Ankara: Nobel Yayınevi,2007) ss.491-521.

⁴⁷ Haleddin İbrahimli. Değişen Avrasya'da Kafkasya (Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları,2001), s.29.

ve Komünist Parti'nin 1993 ve 1999 arasındaki üç Duma seçimlerinde de aldığı yüksek oylar bu tepkinin göstergesidir.⁴⁸

Ülkede Batıcı/Atlantikçi resmi söyleme odaklanan kızıl-kahve muhalefet, Rusya'nın Batıcı siyasetine yönelik uluslararası toplumun geribildirimlerinden tatmin olmamıştır. NATO'nun genişleme kararı ve NATO ile Rusya arasında Bosna-Hersek Krizinde (1991-1995) su yüzüne çıkan fikir ayrılıkları, Avrupa Topluluğunun (AT), Avrupa Birliği'ne (AB) dönüşümü kadar⁴⁹ darboğazdaki ülkenin Batı'dan beklediği ekonomik desteğin ihtiyacı karşılayacak oranda gelmeyeceğinin anlaşılması ve Yeltsin'in iktidar zafiyetleriyle bu tatminsizliği daha da görünür hale getirmiştir.

Duma'nın kızıl-kahve renginden de okunduğu üzere Batıcı siyasete yakın olmadığı görülen Rus toplumu, toplumun da yeniden yapılandırılmasına yönelik bir eğilim taşımaktadır. Bu dönemde yapılan birçok araştırma, katılımcılarının yarısına yakınının devletin Rusların öncelikli etnik grup (*glavnaya natsiya*) olacak şekilde yeniden yapılanmasına dair bir gereksinim olduğu hususunda,⁵⁰ üçte birinden fazlası ise Rusya'nın eski Sovyet benzeri bir tarzda yeniden yapılanması gerektiğinde hemfikirdir. Sovyet tipi yeniden yapılanmaya yatkın olan kesimin 1996'daki yüzde 39 olan oranı 1999'da yüzde 45 civarına kadar yükselmiş; buna karşın bu süreçte yürürlükte olan sistemin devamını savunanların oranı Yeltsin dönemi boyunca yüzde 10'a dahi ulaşmamıştır.⁵¹ Bu durum, toplum ve devlet birlikteliğinin senfonik kişilik bağlamında da inşa edilemediği Yeltsin döneminde, *sobornost*'un içeriğini dolduran güçlü devletin yokluğunun *Russkaya İdea'nın* içinde tinsel bir boşluk yarattığını göstermektedir.

Toplumun gereksinimleri, *Russkaya İdea'nın* içeriğini dolduran geleneksel Rus değerlerinden istikrara (*stabil'nost*) atfedilen önemle ilişkilidir. Yeltsin'in

---

⁴⁸ Bu çalışmanın sınırları dışında kaldığından ötürü burada yer verilmeyen seçim sonuçları için bkz. "Results of Previous Elections to the Russian State Duma:12 December 1993", Russia Votes, Erişim: http://www.russiavotes.org/duma/duma_elections_93-03.php (Erişim tarihi: 02 Haziran 2012)

⁴⁹ Erel Tellal, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi c.65, n. 3: ss.190-236, s.221, Anatol, Lieven, (1999), "Ham-Fisted Hegemon: The Clinton Administration and Russia," Current History, c.98 n.630: 307-315,s.312.

⁵⁰ Daniel Rancour-Laferriere, "Russian Nationalism from an Interdisciplinary Perspective: Imagining Russia" 2000, Erişim: <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/bg2084.cfm> (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2008)

⁵¹ Diagram 3.3: Which political system do you think best? Levada Analytical Center, "From Opinion toward Understanding" Russian Public Opinion, Annual (Moskova: Levada Center, 2009) s.32.

başkanlıktaki her iki döneminde de devlet kimliğinin zihinlerde güçlü devlet (*derjava*) kavramı ile bağdaşan bir izdüşümü yaratılamamıştır. Böylece, toplumsal bellekte devletin istikrar getireceğine dair inanç da yeşerememiştir. Ulusal bütünlük ya da ekonomik refah açısından pek başarılı geçmeyen ilk döneminin ardından, 1996 Başkanlık seçimlerinde Yeltsin, birinci turda geçerli oyların yaklaşık yüzde 35,3'ünü alarak, Komünist Parti'nin Başkan Adayı Gennadiy Zyuganov ile ikinci turda tekrar yarışmak zorunda kalmıştır. Bu tur sonunda oyların yaklaşık yüzde 53,8'ini alarak⁵² başkanlık koltuğuna ikinci ve son kez oturmuştur.

Yeltsin'in Başkanlık Seçimi öncesinde Kozirev'in yerine Dışişleri Bakanlığı'na atanan Yevgeniy Primakov (1 Ocak 1996), 11 Eylül 1998 ile 12 Mayıs 1999 arasında Başbakanlık görevini de icra etmiştir.⁵³ Bu süre zarfında Rusya, Sovyetlerin geleneksel politikasını oluşturan büyük güç kapasitesini vurgulayan realist dış siyasete rücu etmiştir. Primakov'un yeni Sovyetçi eğilimi bu dönemde Yeltsin'in Batıcılığıyla dengelenmiştir. Yeltsin'in NATO'nun 1999 Yugoslavya müdahalesi gibi Rus toplumu ve Duma'nın ciddi tepki gösterdiği krize arabulucu olarak Batı yanlısı Çernomırdin'i ataması bu duruma en sarih örneklerden birini oluşturmaktadır.⁵⁴

Yeltsin'in ikinci döneminin sonunu imleyen 1999'da Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ellinci yılı kutlamalarında NATO'ya üyelikleri ve aynı aylarda NATO'nun BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın Eski Yugoslavya'ya müdahalesi, toplumda ABD ve NATO karşıtlığını daha da yükseltmiştir. Ancak, materyal kapasitesinin yetersizliğine bağlı olarak Rusya, Batı'nın kendisini yok sayan bu tutumuna, Barış için Ortaklıktan (BiO)⁵⁵ çekilmek, Brüksel'deki askeri öğrencilerini geri çağırmak ve NATO'nun kuruluşunun ellinci yıldönümü törenine

---

⁵² Williams, Christopher, Vladimir Chuprov, Julia Zubok, Youth, Risk and Russian Modernity (Aldershot: Ashgate, 2003) s.57

⁵³ 12 Mayıs 1999'da Primakov'u yerine getirilen Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Sergey Stepaşin'in atanması bir hafta sonra Duma tarafından onaylanmıştır. Stepaşin, başbakanlık görevini üç ay kadar sürdürmüştür. Angus Roxburgh (2004), "The Russian Federation: Chronology and History" Imogen Gladman (der.) Eastern Europe, Russia and Central Asia 2004 Volume 4, (Londra: Europe Publications, Taylor and Francis Group,) (300-308) ss.306-307.

⁵⁴ Mark A. Smith Kosovo, "NATO and the United Nations" Stephen Badsey, Paul Latawski (der.) Britain, NATO and the Lessons of the Balkan Conflicts, 1991 -1999 (Londra: Taylor and Francis, 2004) ss.153-180.

⁵⁵ Rusya BiO'ya Andrei Kozyrev'in 22 Haziran 1994'te imzasıyla taraf olmuştur. Bkz. "Signatures of Partnership for Peace Framework Document" Erişim: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm (Erişim Tarihi: 17 Eylül 20120)

katılmamak gibi sembolik protestoların ötesinde bir tepki verememiştir.⁵⁶ Aynı yıl yapılan ve katılımcılarının yüzde 63'ünün Balkan Sorunu nedeniyle NATO'yu suçladıklarını gözler önüne seren bir kamuoyu araştırmasının en çarpıcı sonucu, bu yüzde 63'lük dilim içine giren katılımcıların yaklaşık üçte birinin çatışmanın neden çıktığı konusunda bilgi sahibi olmamalarıdır.⁵⁷ Bu sonuçlar, halk içinde artan Batı-karşıtlığı neticesinde Batı'nın hemen her ediminin, toplumsal deneyimlerin eyleme verdikleri ek-anlamlar vasıtasıyla kategorik olarak "kötü" manada algılandığını işaret etmektedir.

1999 yılının sonunda Yeltsin, görev süresinin dolmasında önce koltuğunu Vladimir Putin lehine terk etmiş ve 26 Mart 2000 tarihinde yapılan seçimlerde Putin, Yeltsin'in istifasıyla vekâleten devraldığı devlet başkanlığı koltuğuna, geçerli oyların yarısından biraz fazlasını (yüzde 53) alarak,⁵⁸ asaleten oturmuştur. Putin döneminde Rusya Federasyonu'nun iç ve dış siyaseti hızlı bir dönüşüme uğramıştır. Tsygankov'a göre, 9/11'in de etkisiyle Putin dönemi, güvenliği gereğinden az vurgu yapan Batıcılar ve güvenliğe gereğinden fazla vurgu yapan Primakov siyasetinden uzaklaşmak⁵⁹ suretiyle her ikisinden de farklılaşmıştır. Putin döneminde, güçlü devlet kimliği, önce devlet ve toplum arasında istikrar temelinde bir inanç ilişkisi kurulması ile güvenlikleştirilmiştir (securitization).⁶⁰ Güvenlikleştirilen istikrar temelinde inşa edilen yeni devlet kimliği, toplumun birçok katmanından destek görmüştür.

Selefi Yeltsin'den farklı olarak Putin, özellikle siyasal demokratik kurumların dönüştürülmesinde kamuoyu yoklamalarına başvurmuştur. Her ne kadar bu kurumların Batılı anlamda "geliştiği" söylenemese de Putin döneminde "değiştirildiği ve farklılaştırıldığı" aşikârdır⁶¹. Bu dönemde devlet, benimsenecek ve içselleştirilecek Batılı normların belirlenmesi kadar bunların ulusal ve uluslararası alanlardaki uygulamalarında da seçici bir angajmana gitmektedir. Örneğin, Moskova Yerel Yönetimi Bahar 2003'te

---

⁵⁶ Martin A. Smith, *Russia and NATO Since 1991: From Cold War Through Cold Peace to Partnership?* (Routledge, New York, 2006) ss.86-89.

⁵⁷ Rancour-Laferriere, 2000, ibid.

⁵⁸ Tellal, 2010: 96

⁵⁹ Andrei P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity.* (Maryland:Rowman and Littlefield Publishers, 2010) s.20

⁶⁰ Rusya'da, güvenlikleştirmenin (securitisation) Putin döneminde iç siyaset çözümlenmesinde çerçeve teori olarak baz alınabileceği değerlendirme için bkz. Brian D Taylor, *State Building in Putin's Russia: Policing and Coercion after Communism* (New York: Cambridge University Press, 2011)

⁶¹ Pilar Bonet, "Public Opinion and Pro-Western Interest Group in Russia" Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble, Liliia Fedorovna Shevtsova *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty first Century*, New York: MA. Sharpe, 2005) ss.77-98.s.78-79

Birleşik Devletler Büyükelçiliğinin önünde STK'ların Irak işgalini yönelik protesto eylemlerini yasaklamıştır. Ancak, Birleşik Rusya'nın (*Yedineya Rossiya*) bu saikle yasaklanan alanlarda yaptıkları gösteri ve yürüyüşler, yerel yönetimler tarafından göz ardı edilmiş, hatta desteklenmiştir.⁶² Shevstova'ya göre kamuoyuyla devlet arasındaki bu seçici ilişki, başbakanlık koltuğuna oturduğu 1999'dan itibaren Putin'in kendisinin de kamuoyunun bir ürünü olmasından ileri gelmektedir. Gerçekten de Shevstova'nın da değindiği gibi, Putin'in başkanlığından önce yapılan VTsIOM araştırmalarının sonuçları; 1990'ların Rus toplumunda kudretli bir lidere olan ihtiyacını ve isteğini göstermektedir. Aynı araştırmalar, toplumun, devletin liderinin uluslararası alanda da ülkenin kaybolan prestijini tekrar sağlmasına yönelik bir ilgisinin varlığını da göz önüne sermektedir.⁶³ VTsIOM'un ardıl kuruluşu Levada'nın⁶⁴ 1999 tarihli araştırmalarının sonuçları da bu ilginin varlığını benzer şekilde sürdürdüğünü göstermektedir. Katılımcıların üçte ikisi (yüzde 75) Rusya'nın büyük güç statüsünü yeniden inşa etmesi gerekliliğini kesinlikle (yüzde 59) ya da bir şekilde (yüzde 26) savunmaktadır.⁶⁵ Gene aynı yıl, Rusya'yı gelecekte "özel kalkınma yolu" ve "münhasır sistemi" olan bir devlet olarak görmek isteyenlerin, katılımcılar arasındaki oranı ise yüzde 45 civarındadır.⁶⁶ Bu meyanda, Putin'in söylemlerinin kuramsal çerçevesini oluşturan egemen demokrasi (*suverennoy demokratiyi*), özel yol (*osob'iy*

---

⁶² Pilar Bonet, "Public Opinion and Pro-Western Interest Group in Russia" Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble, Liliia Fedorovna Shevtsova *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty first Century*, New York: MA. Sharpe, 2005) ss.77-98. S.78

⁶³ Pilar Bonet, "Public Opinion and Pro-Western Interest Group in Russia" Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble, Liliia Fedorovna Shevtsova *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty first Century*, New York: MA. Sharpe, 2005) ss.77-98. ss78-79.

⁶⁴ Kamuoyu Çalışmaları için Bütün Rusya Merkezi/Vserossiyskiy Tsentri içinçeniya obşestvenova Mneniya (VTsIOM) perestroyka yıllarında kurulmuş ve Sovyetler Birliği'nin ilk ve son Rusya'nın ise en eski kamuoyu araştırma merkezidir. Bu merkezin önde gelen isimlerinden Yuri Levada, buradan ayrılarak kendi ismini taşıyan ve bağımsız olan merkezi kurmuştur. Oksana Yablokava, "Levada leaves VTsIOM for VTsIOM-a" 10 Eylül 2003, *The Moscow Times*, Erişim: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/levada-leaves-vtsiom-for-vtsiom-a/235984.html> (Erişim Tarihi 17 Eylül 2012)

⁶⁵ Rusça orijinalinde bu statü büyük imparatorluk (velikaya İmperiya) olarak tanımlanarak sorulmuştur. Tablitsa 3.2.7. Podderjivayete li Vı Mneniye, Şto Rossiya doljna Vosstanovit' svoy status velikoy İmperiyi? Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı (Levada-Tsentri), Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentri: 2011) s.21

⁶⁶ Tablitsa 3.2.4. Gosudarstvom kakovoa tipa Vıy hoteli bı videt' Rossiyu v Buduşem? Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı (Levada-Tsentri), Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada: 2011) s.20.

put) ve güçlü devlet (*derjava*) kavramlarının toplumsal taleplerle etkileşim halinde şekillendiği aşikârdır.

Sobornost' ve *senfonik kişilik* çerçevesinde, toplumun istikrar (*stabil'nost*) ve güçlü devlet (*derjava*) etrafında ulusal kimliği içselleştirmesiyle fiili toplumsal kimlik ile yukarıdan aşağıya inşa edilen ulusal kimlik birbirine yakınlaşmıştır. Bu yeni kimlikte Sovyet deneyimi Çarlık tarihinden daha az değerli tutulmamıştır. Başka bir ifadeyle, kapitalizmin karşısında Sovyet sistemini yüceltecek herhangi bir düşünce ya da uygulama içine asla girmese de Putin, Yeltsin döneminin de-sovyetizasyonu gibi Sovyet tarihini yok sayarak toplumsal bir amnezi yaratmaktan kaçınmıştır. Putin için SSCB'nin dağılması “felaket”⁶⁷, SSCB'nin kendisi ise “deneyimdir.”⁶⁸ Bu araçlarla inşa edilmiş yeni toplum, var olan uluslararası yapının içinde kalacak, uluslararası hukuk kapsamında değerlendirilen bir emsale dayanacak ve ince gücün (soft power) önemini yadsımayarak kendi kimliğinin öngördüğü ağırlığıyla yapı içerisindeki alanını genişletme iradesine sahip olacaktır. Bu vizyon, Slav birleşmeciliği (Panславизм/slovofilizm) gibi dar bir yaklaşım yerine Sovyetlerinki gibi geniş bir bileşimi işaret etse de, Sovyetler gibi var olan sisteme alternatif üretmemektedir. Bu da norm-yapıcı bir söyleme sahip Rusya'nın neo-revizyonizme kaymadığını göstermektedir.

4. Uluslararası Normlaşma Sürecinde Ülkenin Nicel Bütünlüğünün Sağlanması: İkinci Çeçenistan Savaşı

SSCB'nin dağılmasından sonra, 1994'te başlayan birinci Çeçenistan Savaşı ile ikinci bir dağılmayı daha kaldıramayacak duruma gelen Rus toplumunun ilgisi Kafkasya'nın kuzeyine odaklanmıştır. Çeçenistan ve Rusya Federasyonu'nun aralarındaki sorun, 31 Ağustos 1996'da imzalanan Hasavyurt Antlaşmasıyla 31 Aralık 2001 tarihine kadar çözümleneceği hükmüne bağlanmıştır. Çeçenistan ile imzalanan bu metin, Çeçenistan'ın ayrılıkçı talebine verilen sert bir cevap anlamına gelmemiştir.⁶⁹ Bu da

⁶⁷ Vladimir Putin, “Millennium Manifesto” Vital Speeches of the Day c.66 n.8, (New York: City News Publishing Co: 2000)

⁶⁸ “Putin Deplores Collapse of USSR”, 25 Nisan 2005 BBC News Erişim: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4480745.stm>

⁶⁹ Resmi ismi “Rusya Federasyonu ve Çeçen Cumhuriyeti arasında karşılıklı ilişkileri belirleyen ilkeler/Printsiپیy opredeleniya osobiy Vzaimootnoşeniyy meşdu Rossiiy i Çeçenskoy Respublikoy/Principles for Determining the Bases of Mutual Relationsbetween the Russian Federation and the Chechen Republic.” olan Hasavyurt Antlaşması, Rusya ile Çeçenistan arasındaki çatışmaya bir son verirken, devlet altı birim üzerinde merkez devletin egemenlik hakları üzerindeki etkisiyle, merkezden devlet altı birime öncelikle de facto ve sonunda de jure bir egemenlik aktarımı önermektedir. Public International Law and Policy Group for the International Crisis Group, ICG Balkans Report No.46, 9 Kasım 1998,

Yeltsin'in Hasavyurt antlaşması ile Çeçenistan'ı, en azından seçimlerin hemen sonrasında dondurulduğu resmileşen bir sorun statüsüne sokarak ötediği anlamına gelmektedir.

Çeçenistan savaşının başladığı 1994'te erken dönem Rus Dış Politikasını yönlendiren Batılı akımdan tedrici olarak uzaklaşmıştır. Bu yıl Rusya, kendi arka bahçesindeki âli menfaatlerini korumaya yönelik yakın çevre (*blijneye zarubej'ye*) siyasetine kaymıştır. Bu yıldan 1996 seçimlerinden hemen önce Yeltsin'in Primakov'u Dış İşleri Bakanlığı'na getirmesine kadar geçen süre zarfında Batı'da "yol kazası" olarak görülen tedrici geçiş⁷⁰; ancak bu dönemle birlikte uluslararası toplum tarafından Rusya'nın yeni devlet kimliği olarak fark edilmiştir.

Sovyet sonrası süreçte toprak bütünlüğünün korunması ve böylece ikinci dağılma sendromunun engellenmesi Rusya'nın ilk etaptaki öncelikli problemini oluşturmuştur. Bu yüzden Putin, Çeçen Sorunu'nun çözümünü siyasi gündeminin ilk maddesine almış ve 1999'daki ünlü apartman bombalamaları üzerine⁷¹ İkinci Çeçen Savaşını başlatmıştır. Üç damardan oluşan Çeçen Hareketi'nin, milliyetçi kanadının 1996'da öldürülen lideri Cahar Dudayev'den sonra yerine geçen ve Hasavyurt Antlaşmasında da imzası bulunan Aslan Maşadov'un 2005 Mart'ında, onun yerini alan Abdülhalim Sadullayev'in de Haziran 2006'da öldürülmesiyle⁷² bu kanat tasfiye edilmiştir. Şubat 2004'te, Çeçenistan-İçkiryaya Geçici Başkanı Zelimhan Yandarbiyev de öldürülmüştür.

Uluslararası iklim, 9/11'le birlikte güvenikleştirme lehine bir değişime girmiştir. Rusya da bu iklimde daha önce Afganistan'da SSCB ile çarpışan ve El Kaide bağlantısı olduğu düşünülen İslamcı damardan Hattab, Raduyev ve Basayev taraftarlarının üzerine gitmiştir. Mart 2002'de Hattap Federal güçler tarafından öldürülmüş, Aralık 2002'de Salman Raduyev Rusya'da

---

Intermediate Sovereignty as a Basis for Resolving the Kosovo Crisis ss.36-37. Erişim: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/KOSOVO.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012)

⁷⁰ Tsygankov, 2010, 110-118.

⁷¹ 9 Ağustos 1999'da Stepasin'in yerine başbakanlığa atanan Putin, aynı ay Moskova'da bir alışveriş merkezine gerçekleştirilen ve 30'dan fazla insanın ölümüne neden olan patlamadan sonra 9 ve 13 Eylül'de Moskova'da apartmanlara yönelik artarda iki bombalama eylemi gerçekleşmesi üzerine 23 Eylül'de Rusya Çeçenistan'a önce "misilleme" sonra "anti-terörizm" meşruyet zeminlerinde değerlendirilen askeri operasyona başlamıştır. Angus Roxburgh (2004), "The Russian Federation: Chronology and History" Eastern Europe, Russia and Central Asia 2004 Volume 4, Imogen Gladman (edt.) (Londra: Europe Publications, Taylor and Francis Group,) (300-308) S.306

⁷² John Russell, Chechnya-Russia's War on Terror (New York: Routledge, 2007), s.135

hapishane koğuşunda ölmüştür⁷³. 2002’de gerçekleşen Tiyatro Baskını ve özellikle 2005’teki Beslan Trajedisinden sonra İslamcı kanadın ulusal ve uluslararası kamuoyunda hiçbir desteği kalmamıştır. Temmuz 2006’da Samil Basayev’in öldürülmesinin ardından geriye kalan⁷⁴ Ramazan Kadırov zaten Moskova ile işbirliği içerisine girmiş, Çeçenistan’daki ayrılıkçı muhalefeti dizginlemek için kullanılan maddi olanaklar ile Çeçenistan yeniden imar edilmeye başlamıştır. Böylece, gerekli maddi desteği vermekten imtina edilmediği sürece, 2006 yılından itibaren Çeçenistan, Rusya’nın toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit olmaktan çıkmıştır.

Yeltsin döneminden farklı olarak, İkinci Çeçenistan Savaşı ciddi bir uluslararası muhalefeti beraberinde getirmiştir⁷⁵. Bu muhalefete rağmen 9/11’in beraberinde getirdiği yeni uluslararası iklimde İslami terörün sarahaten ötekileştirilmesi, Rusya’yı bu sert uluslararası geri-bildirimler karşısında rahatlatmıştır. Böylece, hem Çeçen sorununa yönelik uluslararası toplumun tepkisi azalmış hem de toplumsal şuurda oluşan Batı tarafından ötekileştirilmişlik algısı bir kerteğe kadar çözülmüştür. Bu süreçte dış siyasette de Primakov’un aşırı şüpheli politikaları yerini Batı ile sınırlı işbirliğine bırakmıştır. 9/11 sonrasında Rusya’nın desteklediği NATO’nun Afganistan Operasyonu’nun⁷⁶ aksine Birleşik Devletler’in Irak Operasyonu’na karşı çıkışı⁷⁷ ise Batı ve Rusya arasındaki işbirliğinin sınırlı niteliğini göz önüne sermektedir. Bu sınırlı işbirliği, Rusya’nın kendi münhasır yolunun ilk belirtileridir. Rusya’nın münhasır yoluna toplumsal destek toplumun Çeçenistan karşısındaki tutumlarından da okunmaktadır.

---

⁷³ Ibid., s.135.

⁷⁴ Tellal, 2010: 203

⁷⁵ Çeçen Savaşında Rusya’nın insan hakları ve özgürlükleri çiğnediğine yönelik savlar için bkz. Emma Gilligan *Terror in Chechnya: Russia and the Tragedy of Civilians in War* (New Jersey: Princeton University Press: 2010)., özellikle, *The Crimes* (3-22) ve *The Disappearances 2002-5* (77-90) Savaşın iki tarafın da insancıl hukuku (savaş hukuku) çiğnediğine dair yorumlar için bkz. Noelle Quénivet “The Moscow Hostage Crisis in the Light of the Armend Conflict in Chechnia”, içinde Horst Fischer vd. (der). *Yearbook of International Humanitarian Law 2001*, (Lahey: T.M.C. Asser Press, 2004) ss.348-372.

⁷⁶ Tom Lansford, *9/11 and the Wars in Afghanistan and Iraq: a Chronology and Reference Guide* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2012.) s.45

⁷⁷ Tsygankov, 2010: 148.

Tablo I. Çeçenistan'ın Rusya'dan Olası Ayrılışı

	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2009
Çeçenistan hâlihazırda Rusya'dan ayrılmıştır	*	%9	%15	%12	%11	%11	%13	%13	%12	%10
Bu olasılık gerçekleşirse mutluluk duyuyorum	%35	%23	%19	%25	%28	%30	%24	%19	%15	%14
O kadar çok etkilemez	%24	%15	%14	%14	%14	%17	%17	%19	%18	%21
İtiraz ediyorum ama hazırlıklıyım	%21	%20	%15	%15	%20	%16	%15	%16	%22	%19
Askeri operasyon dâhil her şekilde engellenmelidir.	%8	%27	%25	%26	%17	%17	%23	%20	%18	%22
Cevaplanması zor	%12	%6	%12	%8	%10	%10	%9	%12	%14	%15

* Bu cevap seçeneği tanınmamıştır.

** N=1600

Kaynak: Table 12.4., Levada Analytical Center "From Opinion Towards Understanding" Russian Public Opinion 2009 Annual (Moskova:Levada Center, 2009)

Tablodan anlaşılacağı üzere, Birinci Çeçen Savaşının sonunda, Çeçenistan'ın Rusya'dan ayrılma ihtimali katılımcıların dörtte biri tarafından desteklenirken, toprak bütünlüğünün askeri müdahale dâhil olmak üzere her tür yöntemle korunması gerekliliğine olan destek aynı yıl ciddi anlamda azdır. İkinci Çeçen Operasyonunda ise toplumsal eğilim tersine dönmektedir. 1996'da askeri operasyon, katılımcıların en az destek verdikleri seçenекken, 2000'den itibaren katılımcıların dörtte birinden daha fazlasına göre en çok desteklenen çözüm önerisi haline gelmiş ve 2004'e kadar katılımcılar arasında en fazla destek alan seçenek olarak yerini muhafaza etmiştir. Bu durum, toplumsal eğilimin devlet siyasetine verdiği destekle ve Rusya'nın Çeçenistan sorununu çözeceğine olan inanç arasındaki yakın ilişkiyi göz önüne getirmektedir

Senfonik kişilik bağlamında Putin dönemi değişim yeniden-düşünüldüğünde, tarihsel s/eleksiyonla belirlenen ulusal bilinçte kimlik çıpası olmaya en yakın aday, unsurların sembolik güç eksenine aktarılarak bir kişi üzerinde somutlaştırılarak kültleştiği fark edilebilir. Bu da, bu dönemde gücün dikey inşasının kişisel bir kült üzerinde somutlaşarak birey ile devleti birleştirdiği anlamına gelmektedir. Gerçekten de Yeltsin döneminde yüzde 9 oranında⁷⁸ seyreden devlet başkanına güven, Putin'in görevdeki ilk üç yılının sonunda yüzde 60'lara kadar yükselmiştir.⁷⁹ Artan bu güven Putin'e, önce 2004 sonra 2008'de Garbaçov'un demokrasisi (*demokratizatsiyi*) yerine istikrar

⁷⁸ Erik Hoffman, "Re-conceptualizing State-Society Relations in Russia". Smith, Gordon (der.) State-building in Russia: The Yeltsin Legacy (New York: MA Sharp, 1999) ss.47-89. S.47.

⁷⁹ Richard Sakwa, Putin Russia's Choice (Londra: Routledge:2004) s.79.

(*stabil'nost'*) için sandıklara gelen kitlenin oylarını beraberinde getirmiş; Putin yarıştığı altı adayı geride bırakarak, 14 Mart 2004'de düzenlenen Devlet Başkanlığı seçimlerinde yüzde 71,3'lük oranda oy alarak Başkanlık koltuğuna ikinci kere oturmuştur⁸⁰. Putin'i ikinci kere Başkanlık koltuğuyla buluşturan kitlenin tercihlerini ekonomik iyileşme ya da yolsuzlukla mücadele gibi saikler yerine; istikrara olan güven ve daha iyi yarınlara olan inanç yönlendirmiştir. Bu durum 2000 ve 2011 yılları arasında düzenli olarak yapılan kamuoyu araştırmalarından okunmaktadır. Yeltsin dönemi ile karşılaştırıldığında Putin döneminde daha az yolsuzluk olduğuna inanan katılımcıların 2000'de yüzde 15 civarındaki oranı, 2006'da yüzde 26'ya kadar çıkmış, 2011'e gelindiğinde ise yüzde 7'ye kadar gerilemiştir. Tam tersine Putin döneminde yolsuzlukların daha fazla olduğuna inanan katılımcıların 2000'deki yüzde 11'lik oranının, 2011'de yüzde 52 civarına⁸¹ yükselmiş olması da bu savı desteklemektedir. Benzer yıllar arasında katılımcıların çoğunluğunu yüzde 43 ile yüzde 36 arasında değişen oranla oluşturan kesimin, Putin'e olan güvenlerinin nedenini Rusya'nın problemlerini gelecekte çözeceğine dair inançları ile temellendirmeleri⁸² gene bu argümanı desteklemektedir. Böylece, Yeltsin'in Sovyetler'den kopuş ile sinyalini verdiği değişim, Putin ile Yeltsin döneminin sonunu işaret eden değişim ile yer değiştirmiş ve toplumsal tabanda da bu değişim içselleştirilerek kabul edilmiştir.

5. Nicel bütünlükten nitel varlığın tanınmasına: Rusya'nın Büyük Güç Kimliğine Yönelik Uluslararası Tanıma: Gürcistan Müdahalesi ve Ertesi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Kafkasya'nın Kuzeyi istikrarsızlaşmış, Güneyinde de kökeni Sovyet Dönemine dayanan çatışmalar şiddetlenmiştir. Gürcistan'da Abhazlar ile Rusya toprakları içerisinde kalan Kuzey Osetya ile birleşmek isteyen Güney Osetler zaten 1988'de birlik içerisindeki statülerinin cumhuriyet seviyesine yükseltilmesi için Sovyet Prezidyumuna başvurmuşlar ve dağılma sonrasında da Gürcistan'dan ayrılmaya yönelik taleplerini sürdürmüşlerdir. Rusya

⁸⁰ Central Electoral Commission, Final Result., (2 Nisan 2004).Erişim: http://www.russiavotes.org/president/pre_sidency_previous.php.pr2004.cikrf.ru/etc/svod.xls (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012)

⁸¹ Tablitsa 8.3.7 Za Godı Pravleniya V. Putina vorovstva i korruptsiyi stalo bol'she ili menşe, çem pri B. Yeltsine, Analitiçeskiyi Tsentr Yuriya Levadı (Levada-Tsentr), Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik Mosova 2011, s.96.

⁸² Tablitsa 8.3.8: Poçemu mnoge Lyudi doveryayut V. Putinu, Analitiçeskiyi Tsentr Yuriya Levadı "Obşestvennoye Mneniye 2011 Yejegodnik" (Mosova: Levada Tsentr 2011) s.97,

Federasyonu'nun arabuluculuğunda taraflar arasında 20 Mayıs 1993'te imzalanan ateşkes antlaşmasıyla sorun dondurulmaya çalışılmıştır. Ancak dinmeyen çatışmalar neticesinde ihtilaf aynı yıl BM'ye taşınarak, Birleşmiş Milletler Gürcistan Gözlemci Heyeti (UNOMIG) bölgeye yerleştirilmiştir.⁸³ 1994'te ikinci bir ateşkes antlaşması imzalanmasının ardından aynı yılın Haziran ayına gelindiğinde, Rus Güçlerinden oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu Barış Gücü, ihtilafın her iki tarafının da arzusuyla tampon bölgeye yerleştirilmiş ve böylece bu konu ikinci bir boyut daha kazanmıştır.

Rusya'nın Gürcistan politikası, Çeçen sorununun çözümüne yakınlaştığı ölçüde sertleşmiştir. Saakaşvili'nin Şevardnadze'nin yerine başkanlık koltuğuna oturmasından sonra iki ülke arasındaki ilişkiler 1992'de Şevardnadze'nin devirdiği aşırı milliyetçi Gamsahurdiya döneminden dahi daha gergin bir hale gelmiştir. 2006 sonuna gelindiğinde Rusya, Gürcistan'a enerji satımını durdurmuş, diplomatik ilişkilerini kesmiş ve ekonomik ambargo başlatmıştır.⁸⁴ Ancak 8 Ağustos 2008, sadece Çeçen Ayrılıkçı Hareketi'nin kontrol altına alınmasının Rusya'ya verdiği rahatlık ve 2003 yılındaki Kadife Devrim (Gül Devrimi) olarak adlandırılan iktidar değişikliğinin Rusya'da yarattığı rahatsızlıkla ilişkili değildir. Birbiriyle zamansal ve uzamsal ilişkisi bulunan birçok dinamikle birlikte müdahale Çeçenistan ile nicel bütünlüğünü sağlayan Rusya'nın modelleyici bir norm-uygulayıcı olarak, nitel alanını da güvenlikleştirme saikiyle ilişkilidir.

AGİT desteği ile 1999'da topraklarındaki Vaziyani Rus Askeri Üssü'nü kapatan⁸⁵ Gürcistan aynı yıl üye olduğu NATO- Parlamenterler Asamblesi (NATO-PA) ve bir yıl önce 1998'deki Avrupa Konseyi üyeliği ile toprak bütünlüğünü güvence altına almaya çalışmıştır. Rusya ise Gürcistan ile arasında 2002 Pankisi kriziyle su yüzüne çıkan problemler ertesinde Çeçenler'e yardım etmekle suçladığı Gürcistan'ın topraklarını bombalayarak⁸⁶ bölgedeki varlığını hissettirmiştir. Çeçen Ayrılıkçı Hareketin kontrolüne yönelik büyük aşama kat eden Rusya 2003'e gelindiğinde Batı yanlısı Saakaşvili'nin Kadife Devrim olarak adlandırılan iktidar değişikliği ile Şevardnadze'nin koltuğuna oturmasından ciddi bir rahatsızlık duymuş, Güney Osetya ve Abhazyadaki gelişmelerle daha yakından ilgilenmeye başlamıştır. Rusya'nın Gürcistan Müdahalesi öncesi yakın çevresi anlamına gelen eski Sovyet coğrafyasındaki gelişmelere yaklaşımlarının giderek

⁸³ Charlotte Mathilde, Louise Hille State Building and Conflict Resolution in the Caucasus, (Leiden: Hoteli Publishing, 2010) s.233.

⁸⁴ Tellal, 2010: 227.

⁸⁵ Güner Özkan, "Gürcistan'da Yeni Yönetim, Etnik Ayrılıkçı Bölgeler ve Güvenlik", içinde Turgut M. Demirtepe (der.) Orta Asya ve Kafkasya Güç Politikası (Ankara:USAK Yayınları, 2008): 211-249 s.214

⁸⁶ Tellal, 2010: 226

sertleşeceği Putin'in devlet başkanlığında vekâleten oturduğu Aralık 2000'de Gürcistan vatandaşlarına vize rejimi getirilmesi ile ilk sinyallerini vermiştir. Abhazya ve Güney Osetya'nın bu uygulamadan muaf tutulması,⁸⁷ Rusya'nın Kafkasya siyasetini kendi toprak bütünlüğü içindeki Kuzey kesim ile sınırlı tutmayacağını göstermiştir.

AB ile NATO'nun 2004'te Baltık ülkelerini de kapsayan ikiz genişlemesi, Birleşik Devletler'in Füze Savunma Sistemi ile Rusya'da yarattığı çevrelenmişlik algısı kadar Kosova'nın nihai statüsü, başkanlığının ilk döneminde iç konsolidasyonu sağlayan Putin'in gündeminin ilk sıralarına doğru yükselmiştir. Rusya'nın NATO'yu modellediği bu müdahalesi, Rusya'da başından beri ötekileştirilmişlik algısı yaratan Yugoslavya krizleri ve bu esnada NATO'nun genişleme süreci deneyiminin yarattığı perspektifle de ilişkilidir. Yugoslavya Krizi, Rusya'nın kendi münhasır kimliği ile uluslararası Avrupa toplumunda bir norm alıcı olmadığına tanınması anlamına gelmektedir. Kosova hususunda, diğer Barış Gücü katılımcılarıyla aynı fikirleri paylaşmayan Rusya, Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesinde de Sırbistan ile dirsek temasını savunmuş, Şubat 2008'e kadar Kosova'nın Sırbistan'ın rızası olmaksızın bağımsızlık ilanını emsal teşkil edeceğini defaten vurgulayarak tanımamıştır.⁸⁸ Kosova'nın BM Güvenlik Konseyi üyesi Rusya tarafından tanınmaması, Kosova'ya BM üyesi olamaması gibi bir çok uluslararası problemi beraberinde getirmiştir.

Putin'in müteselsil Başkanlıktaki ikinci döneminden bir yıl önce Vatandaşlık Kanunu'nun (2003) on üç ve on dördüncü paragrafları Ukrayna'da Kırım, Moldova'da Transdinyester ve Gürcistan'da başta Güney Osetya ve Abhazya olmak üzere Rus kökenli ya da Rusça konuşan azınlık unsurlara⁸⁹ yurttaşlık (compatriot) tanıyacak şekilde genişletilmiştir. Bu kanun, Rusya'ya, Gürcistan müdahalesi için, Rus Dış Politikasının başlıca ilkeleri arasında yer alan ideasyonel öge "ezilen azınlık halklara yardım" söylemine ek olarak iç hukuka dayanan yeni bir meşruiyet unsuru da katmıştır. Yeni vatandaşlık kanununun tanıdığı hak kapsamında Güney Osetya'nın 70.000'lik nüfusunun yarısı ve 320.000 nüfuslu Abhazya'dan 150.000 kişi Rus vatandaşlığı için başvuruda bulunmuştur. Bu durum, Gürcistan

---

⁸⁷ Elizabeth Teague, "Citizenship, Borders and National Identity", içinde Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble, Lillia Fedorovna Shevtsova (der.) *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty First Century*, (New York: MA Sharpe, 2005) ss17-32. S.26.

⁸⁸ Fred M. Shelley, *Nation Shapes: The Story behind the World's Borders*, (Santa Barbara, ABC-LLC: 2013) s.74.

⁸⁹ Tengiz Pkhaladze, *The New Concept of Russian Foreign Policy Toward Georgia: Post-war Period of the August 2008 War*. (Tbilis: Konrad-Adenauer Stiftung, Mtatsmindelil, 2010) s.56.

Hükümeti tarafından Rusya'nın Gürcistan'ın iç işlerine müdahale etmek için meşruiyet yaratması olarak değerlendirilmiştir.⁹⁰

Putin'in iktidardaki ikinci döneminden müdahaleye kadar uzanan süre zarfında gerçekleşen gelişmeler değerlendirildiğinde, AB'nin Avrupa'da Rusya'ya rağmen Rusya'ya karşı siyasi açılımlar içerisine girmesinin olanaksızlığı açısından da Gürcistan müdahalesinin yeni ek-anlamlarına ulaşılmaktadır. Rusya ile AB etkileşimi, öncelikle ekonomik temeller üzerine inşa edilmiştir. İhtiyacı olan doğal gazın beşte ikisini Rusya'dan alan Birliğin, Rusya'ya karşı sert ve bütüncül bir politika izlemesinin önu kapalıdır.⁹¹ Genişlemesine rağmen derinleşme hususunda problemler deneyimleyen AB, giderek güçlenen Rusya'nın Gürcistan müdahalesi sonrasında Rusya'ya karşı yaptırım bağlamında kayda değer bir önlem alamamıştır. Her ne kadar Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımasa da Çin'in de içinde bulunduğu ve Rusya önderliğinde kurulan Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) üyelerinin, Moskova ile ilişkilerini bozmaktan imtina ederek Rusya lehine tepkisiz kalması da ciddi bir anlam taşımaktadır.⁹² ŞİÖ'nün Rusya'ya yönelik desteği, tek kutuplu veya daha geniş olarak Batı merkezli dünya düzenini tamamen sona erdirmese de Avrupa'nın iktidarını sarsma kapasitesi vardır. Bu kapasite ile birlikte düşünüldüğünde Rusya'nın güçlü devlet söyleminin uluslararası toplumun bu bölümü tarafından da tanındığı görünmektedir. Uluslararası tanıma açısından her iki örnek, Rusya'nın pratikteki siyasetinin, resmi söylemlerinde göze çarpan güçlü devlet kimliği ile örtüşüğünü göstermektedir.

Rusya Federasyonu'nun NATO'nun eski Yugoslavya müdahalesini modelleyerek meşrulaştırdığı Gürcistan müdahalesi,⁹³ Gürcistan'ın kendi toprak bütünlüğünün bekası için ayrılıkçı Güney Osetya'ya karşı başlattığı

---

⁹⁰ Elizabeth Teague, "Citizenship, Borders and National Identity", içinde Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble, Liliia Fedorovna Shevtsova (der.) *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty First Century*, (New York: MA Sharpe, 2005) ss17-32. s.26.

⁹¹ Agnia Grigas, "Can EU Face Russia down over Energy Policy?" (18 Mart 2013) Erişim: <http://www.opendemocracy.net/od-russia/agnia-grigas/can-eu-face-russia-down-over-energy-policy> (Erişim tarihi: 19 Ağustos 2013)

⁹² Niklas Swanstorm, "Shangai Cooperation Organization and the Aftermath of the Russian Invansion of Georgia" *China and Eurasia Forum Quarterly* (c.6. n.3, 2008) ss.3-7.

⁹³ Müdahaleden sonra arabuluculuk çalışmaları neticesinde, Sarkozy'nin girişimiyle 13 Ağustos'ta, iki taraf, şiddetin bırakılması, askeri eylemlerin durdurulması, insani yardıma erişimin sorunsuz olarak sağlanması, Gürcü güçlerinin kalıcı konumlarına dönmesi, Rus güçlerinin çatışma çıkmadan önceki konumlarına dönmeleri ve Rusya'nın, Güney Osetya sınırları içinde ilave güvenlik tedbirleri alması şartları üzerinde anlaşmaya varmışlardır Pkhaladze, 2010:49-50.

harekâta, Rusya'nın kendi dış politika öncelikleri arasında yer alan ezilen azınlıkların desteklenmesi ile kendi toprakları dışındaki yurttaşlarının haklarının korunması ilkeleri çerçevesinde cevap vermesine dayanmaktadır. Ancak Rusya'nın, nihai statüsünün Sırbistan'dan bağımsızlık olmasını engellemeye yönelik BM Güvenlik Konseyi'nde çaba gösterdiği Kosova'nın 2008'in başında ilan edilen bağımsızlığı, müdahalenin üzerinde oydaşılan nedenleri arasında sayılmaktadır. Bu bağımsızlık ilanından önceki yıllarda, NATO'nun Kosova'nın *sui generis* bir durum olduğu yönündeki açıklamalarına cevaben, Rusya, Kosova'nın olası bağımsızlığının Gürcistan ve hatta Moldova'da yaşanabilecek benzer durumlara emsal karar teşkil edeceğini⁹⁴ savunmaktan vazgeçmemiştir. Rusya'nın böyle bir uluslararası tanınmanın normlaşma ihtimaline yönelik uyarısı, benzer hareketleri destekleyerek, modelleceğine dair imasını da içinde barındırmaktadır. Rusya böylece yeni beliren bir uluslararası normu uygulama açısından modelleyerek, norm uygulayıcısı bir önder olarak uluslararası toplumdan olumsuz geribildirim almamıştır.

Sonucun tahmin edilmesine rağmen Gürcistan'ın Güney Osetya'ya yönelik harekâtının zamanlaması üzerinde literatür içinde tartışmalar⁹⁵ bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır. İnşacı açıdan müdahaleyi değerlendiren bu çalışma bakımından tartışmanın yegâne önemi, Gürcistan'ın ülkenin görünürde toprak bütünlüğünü muhafaza ettiği izlenimini vermeye çalışması hususudur. Rusya'nın itirazlarını göz önüne alan NATO'nun, Ukrayna ve Gürcistan'ın olası üyeliklerine dair soğuk tutumunu kırmaya yönelik bu edimin amacı, toprak bütünlüğü ile NATO üyeliği iken, Gürcistan, bu ediminin istemsiz sonucu olarak Rusya müdahalesi ile karşılaşmıştır.

Müdahale sonrasında, NATO'nun Gürcistan ile Ukrayna üyeliklerine dair isteksizliğinin, müdahale için Rusya'yı cesaretlendiren bir neden olup olmadığı hususu da bu bağlamda benzer bir tartışmanın konusunu oluşturur. Algı perspektifi açısından, eski Sovyetologlardan oluşan bir grup Batılı bölge uzmanının, bu müdahale ile Rusya'nın vizyonuna yön veren gizli bir emperyalist karakterin varlığını tartışmaya açmaları, Rusya üzerine uluslararası Avrupa toplumunda geçmiş deneyimlere dayalı önyargıların hala diri olduğuna işaret eder. Ancak resmi Rus tezleri'ne göre, çatışmaya direkt taraf olmayan Rusya burada ikincil bir rol oynamaktadır. Çatışmanın tarafları bu bağlamda Güney Osetya ve Abhazyadır. Bu tez ve barış

---

⁹⁴ Tellal, 2010: 222

⁹⁵ Jeffrey Mankoff Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics (Rowman and Littlefield, 2012) s.265. ve Jim Nichols, "Russia-Georgia Conflict in South Ossetia Context and Implications for U.S Interest 2008", CRS Report for Congress 2009 Erişim: <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf> (16 Ağustos 2011)

görüşmelerindeki Rus tutumu, Rambouillet sürecinde, Kosova temsilcileri arasında UÇK'nın bulunmasını anımsatmıştır. Bu müdahale Güney Osetya ve Abhazya'nın "Rusya'nın Kosovası" olarak algılanmasına yol açarak⁹⁶, Rusya'nın norm-yapıcılığa soyunduğu savını desteklemektedir.

Uluslararası toplumun müdahaleye yönelik geri bildirim, toplumunun Rusya'ya atfettiği güçlü devlet kimliğinin, devlet aracılığıyla güçlü devlet kimliği anlamı taşıyan söylemlerinin kabulü yönündedir. Ağustos ayında Saakaşvili'ye destek vermek için Gürcistan'a giderek ortak açıklama yapan Polonya, Ukrayna ve Baltık ülkeleri liderleri⁹⁷ haricinde uluslararası toplum, Gürcistan'a yalnızca insani yardım sağlamış, Rusya'yı kınamaktan öteye gitmemiştir. Gürcistan müdahalesine hasredilen Avrupa Parlamenterler Meclisi görüşmeleri esnasında da Rusya'ya karşı sert bir muhalefetten bahsedilemez. Bu örneklerden Rusya'nın istemli amaçlarına ulaştığı tezi güçlenmektedir.

Avrupa Parlamenterler Meclisi görüşmelerine taraf olarak katılan Rusya tarihsel ve hukuksal olarak temellendirdiği tezini savunmuştur. Rus tezine göre Güney Osetya, Stalin tarafından Gürcistan'a bağlanmış ve dağılmadan sonra da Gürcistan'ın toprak bütünlüğü içerisinde kalmıştır⁹⁸. Bu haliyle Rus tezlerinde Güney Osetya üzerinde Gürcistan'ın tarihsel bir hakkı yoktur. Bu konuda daha da dikkat çekici olarak, küçük ulusları koruma misyonu bağlamında Osetler ve Abhazların, Saakaşvili rejiminden ötürü çektikleri ıstırapı da⁹⁹ dile getiren Rusya için bu müdahale, pratikte Kosova örneğine, teorik olarak ise *self determinasyon* hakkına dayanmaktadır.

Avrupa Parlamenterler Meclisi'nin görüşmelerinin sonunda, uluslararası toplumun herhangi bir şekilde Rusya'yı karşısına almaya yönelik tereddütleri, Rusya'ya karşı bütüncül bir söylem benimseyemeyen AB'nin refleksinin söylem bazında kalmasından da anlaşılmıştır. Bu bağlamda, Rus müdahalesinin, toprak bütünlüğüne yönelik, orantısız güç içeren bir saldırı olduğunu savlayan Gürcistan için, sorunun tartışıldığı bütün mecralardan çıkan sonuç metinleri tatmin edici olmaktan uzaktır. Her ne kadar Rusya resmi görüşmelerde Güney Osetya ve Abhazya liderlerinin muhatap alınmasına yönelik amacına ulaşmasa da, savunduğu temel argümanlarına çok ciddi eleştiriler almayarak, ediminin istemli sonucunu kısmen almış gibi

---

⁹⁶ Gearóid Ó Tuathail, "Russia's Kosovo: a Critical Geopolitics of the August War over South Ossetia" *Eurasian Geography and Economics*, c.50, n.1 2009, Erişim: http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f08/ToalSouthOssetia.pdf (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2011)

⁹⁷ Jim. Nichols, *ibid.*

⁹⁸ Pkhaladze, 2010: 37.

⁹⁹ Pkhaladze, *ibid.* 49.

görülmektedir. Sonuç metinlerindeki ifadeler her ne kadar yumuşatılsa da metin üzerindeki Rus ağırlığı hissedilmektedir. Ancak Gürcistan ve Ukrayna'nın olası NATO üyeliğine, Karadeniz'in bir NATO denizi olması endişesinin de etkisiyle şiddetle karşı çıkan Rusya'nın ABD savaş gemilerinin insani yardım amacıyla Gürcistan'a gidişinin çok hoş karşılamadığı da bir gerçektir¹⁰⁰.

Rus perspektifine göre Gürcistan müdahalesi uluslararası hukukta emsaline rastlanan fiili bir durumdur ve artık Rusya'nın ikinci dereceden taraf olduğu bu fiili durumun varlığıyla oluşan yeni sistem geçmiş statükoya çevrilemez. Kosova örneğindeki Batı tezleriyle Rusya'nın söylemlerinin ortak unsuru, var olan fiili durum dolayısıyla, eski ve verimsiz sistemin yerine pratikteki durumu betimleyen yeni bir sistemin varlığının uluslararası kabul zorunluluğudur.¹⁰¹ Bir diğer taraftan, küçük ve güçsüz bir ülke olarak Gürcistan müdahale sonrasında iyice yalnızlaşmış ve içine kapanmıştır. Müdahaleye cevabı BDT üyeliğinden çekilmek ve dünyadan yardım talep etmekle sınırlı kalan Gürcistan, Sırbistan'ın Kosova müdahalesi sonrası pozisyonuyla benzer bir durumdadır. Bu haliyle, Rusya'nın Gürcistan'ı Sırbistanlaştırdığından bahsedilebilir. Rusya'nın genel olarak aktif dış politikaya geçişinin sembolik izdüşümü olarak değerlendirilen müdahalenin görünmeyen nedeni ise, Putin kültürle etkileşimli olarak inşa edilen Yeni Rus Kimliğinin uluslararası toplumdaki aldığı geri bildirimler ile güçlü devlet kimliğinin teyididir. Yeni Rus Kimliğinin gerektirdiği şekilde Rusya, Rusya'ya rağmen Rusya'nın tasvip etmeyeceği gelişmelere düzen içerisinde kendi güçlü devlet kimliğini ve kendisine atfettiği misyonları hatırlatmak için Gürcistan müdahalesiyle cevap vermiştir.

Rusya, 15 Ekim 2008'de başlayan Cenevre Görüşmeleri'nde¹⁰² Güney Osetya ve Abhazya Cumhurbaşkanı'nın da Birleşik Devletler ve Gürcistan ile birlikte resmi katılımcı sıfatıyla yuvarlak masa toplantılarında bulunması gerektiğini savunmuş, bu tutumu sembolik olarak katıldığı

---

¹⁰⁰ Niko Mchedishvili "U.S. warship docks in Black Sea port with Georgia aid" 24 Ağustos 2008, Reuters, Erişim: <http://www.reuters.com/article/2008/08/24/us-georgia-ossetia-warship-idUSLO35904220080824> ve "Russia warns US naval build-up may lead to war and accuses America of shipping arms to Georgia" 28 Ağustos 2008, Dail-mail Erişim: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1050064/Russia-warns-US-naval-build-lead-war-accuses-America-shipping-arms-Georgia.html#ixzz2eH1ai987> (Erişim tarihi: 17 Temmuz 2012)

¹⁰¹ Pkhaladze, 2010: 38.

¹⁰² BM, AGİT ve AB'nin de arabulucu rolüyle katıldığı Cenevre Görüşmelerinin resmi olmayan oturumlarında Rusya'nın kendisini ikinci planda bırakarak, Güney Osetya ve Abhazya liderleri ile Gürcistan arasında bir oydaşma sağlamaya çalıştığı ve Birleşik Devletler'in Gürcistan'a destek verdiği bu süreçte toplam on iki görüşme yapılmış ve iki çalışma gurubu kurulmuştur.

Dayton görüşmeleriyle karşılaştırıldığında, “ötekileştirilmişlik” yerine “düzenin düzenleyicisi” algısı ile hareket ettiğini gözler önüne sermiştir. Gürcistan’da görev süresi 1 Ocak 2009 tarihinde biten AGİT Misyonu’nun geleceğine dair görüşmelerde de Rusya, kendisine ilaveten beş ülkenin¹⁰³ daha devlet olarak tanıdığı Güney Osetya ve Abhazya’nın fiili olarak uluslararası toplumun yeni gerçeği olmaları vesilesiyle, artık taraf sıfatıyla resmi görüşmelerde bulunması gerekliliği tezini kabul ettirememiştir. Ancak mesajını daha net olarak tekrar ettiği bu görüşmelerde Rusya, Ağustos 2008 tarihinden itibaren bölgede değişen durumların göz önüne alınması gerekliliğini Makedonya ve Kosova örneklerine dayanarak ifade etmiştir. Rusya’nın ilgili görüşmelerde bu çalışmayla ilgili olarak dikkat çekici bir diğer açıklaması ise kuşkusuz Soğuk Savaş sonrası statükonun yeniden tartışılması gerekliliğine yaptığı vurgudur.¹⁰⁴

6. Büyük Güç Kimliğine yönelik Ulusal Toplumun Geri-bildirimi: Toplumsal Algıda Gürcistan Müdahalesi:

Uluslararası normlar arasında seçici bir angajmana giden Putin, bir diğer taraftan da Sovyet ve Çarlık tarihi üzerine inşa ederek meşrulaştırdığı egemen demokrasi gibi toplumsal normlarına uluslararası toplumdan onay beklemektedir. Putin’in Rusya’sı, materyal olarak Yeltsin’in Rusya’sıyla aynı ülkedir: Dünyanın en büyük topraklarına sahip, yüzden fazla etnik grup ve aynı civarda dili içinde barındıran, sınırları içerisinde Kuzey Kafkasya, Orta Volga ve Sibirya gibi çok girift bölgeler bulunan¹⁰⁵ ve Anayasası’nın üçüncü maddesine göre çok etnisiteli (*mnoganatsional’niy narod*) bir Federasyondur. Ancak bu Rusya, Tellal’ın Sander atfıyla betimlediği gibi “zümrüd-ü anka gibi küllerinden doğmaktadır.”¹⁰⁶ Bu Rusya, ekonomik problemlere, etnik temelli karışıklıklara ve toplumsal çözümlenmeyle ilgili sorunlara ilişkin geleneksel Rus değerlerine içkin çözüm önerilerini desteklemekte, 1998 Krizinden sonra artan petrol fiyatları gibi uluslararası gelişmeleri kendi lehine kullanabilen bir ülkedir. Bu da Rusya’nın norm-uygulayıcılığının, norm-yapıcı ereklarının ulusal kökenlerini işaret ederek, Rusya’nın güçlü devlet söylemine yeni bir anlam vermektedir. Bu durum uluslararası normlaşmanın ulusal toplum üzerinde ötekileştirilmişlik algısı

¹⁰³ Tanyan ülkeler ve tarihleri: Nikaragua (5 Eylül 2008), Venezuela (10 Eylül 2009) Nauru (15 Aralık 2009) Vanuatu (29 Nisan 2010) ve Tuvalu (29 Eylül 2011).

¹⁰⁴ Pkhaladze, 2010: 24-30

¹⁰⁵ Jonathan. Clarke, “Language and the Construction of Identities in Russia,” CERC Working Papers Series 2005, Erişim:http://cerc.unimelb.edu.au/publications/CERCW_P012005.pdf (Erişim Tarihi 25 Ekim 2009) ss. 1-3

¹⁰⁶ Tellal, 2010: 190

TABLO II. RUS TOPLUMUNUN ALGISINDA GÜRCİSTAN MÜDAHİLESİ, ABHAZYA VE GÜNEY OSETYA

Rusya'nın Gürcistan NATO'ya katılması halinde tehlike algısı(1)						Gürcistan'ı yabancı bir ülke olarak kabul ediyor musunuz?(2)				
	2006	2007	2008	2009	2010		2007-Ağustos	2008 Ağustos	2011 Ağustos	
Ciddi bir tehlike	27	36	45	38	32	Evet	55	60	56	
Biraz tehlike	27	27	29	32	33	Hayır	38	34	37	
Az tehlikeli	15	14	10	15	13	G.Osetya ve Abhazya'daki Duruma İlişi Düzeyi(3)				
Tehlikesiz	16	9	7	7	12	Kesinlikle İlgileniyor	Çoğunlukla İlgileniyor	Çoğunlukla İlgilenmiyor	Kesinlikle hayır	
						18	39	26	8	
Güney Osetya nedir?(4)						Abhazya nedir?(5)				
	2004	2006	2009	2011	2012	2004	2006	2009	2010	2011
Gürcistan'ın bir parçası	17	18	8	13	11	27	22	9	17	10
Rusya'nın bir parçası	46	36	29	29	27	32	31	26	27	25
Bağımsız bir Ülke	17	22	51	43	47	17	21	52	44	49
Cevabı zor	21	25	12	15	15	24	26	13	16	16
Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığının tanınması Rusya için faydalı mıdır? (6)*						Güney Osetya'daki Çatışmanın Gerçek Nedeni(7)				
	2008	2009	2010	2011.						
Faydalı	40	29	25	23	Gürcistan Hükümeti Rusya'ya direk bir çatışma ile Batı'dan siyasal çıkar kazanmaya çalışmıştır	33				
Zararlı	15	15	14	15	ABD Hükümeti Kafkasya'daki etkisini artırmak istemiş ve Gürcistan'ı Rusya ile birbirine düşürmüştür.	23				
İkisi de değil	28	40	41	44	Gürcistan Hükümeti Osetyalılar ve Abhazlara karşı ayrımcı bir siyaset uygulamıştır.	16				
Cevap vermek güç	18	16	19	18.	Güney Osetya ve Abhazya Hükümetleri gerilimi sürdürerek iktidarda kalmaya çalışmıştır	8				
					Rusya Hükümeti "parçala ve yönet" siyaseti ile Kafkasya'daki ekşimi sürdürme çalışmıştır	3				
					Cevap vermek güç	17				
Rus Otoritelerinin Rus-Gürcistan Sürtüşmesindeki edimlerine yönelik en çok hangi beyan ile aynı fikirdesiniz? (8)						Batılı Hükümetler çatışmada neden Gürcistan'ı desteklemişlerdir?(9)				
	2008	2009	2010			2008	2009	2010		
Rus otoriteleri gerginliğin turmanması ve kıyımı engellemek için ellerinden geleni yapmışlardır.	70	57	64	Rusya, silah kuvvetlerinin Gürcistan'ın içine sokarak egemenliğini ihlal etmiştir	7	6	10			
Rus otoriteleri Rusya'ya geri tepme ihtimali olan bir çatışmanın içine girmiştir.	16	20	15	Rus Ordusunun askeri hedeflere yönelik bombardımanı Sivillerin hayatına mal olmuştur	8	10	10			
Rus otoriteleri kendi jeopolitik hedeflerine erişmek için Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki çatışmayı baskırtmıştır.	4	4	4	Rusya tarafının edimleri çatışmayı öteki ülkelere çekmiştir. Özellikle Abhazya	5	5	7			
				Batılı ülkeleri Rusya'yı zayıflatmak ve Transkafkasya'dan dışarı çıkarmak istemektedir.	66	62	56			

*2008'de soru "in your opinion, will independence recognition of Abkhazia and South Ossetia by Russia be beneficial or harmful to Russia, or will it bring neither harm, nor benefit?" şeklinde sorulmuştur. Levada Analytical Center "From Opinion towards Understanding" Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) s.269.

Kaynak: Levada Analytical Center "From Opinion towards Understanding" Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) ss.267-70 ve Analitiçeskiyi Tsentr Yuriya Levada, *Obşçevnoye Mneniye- 2011 İyegodnik* (Mosova, Levada Tsentr: 2011) ss.207-208.

yarattığı ve toplumun kendi münhasır kültürü ile var olan uluslararası düzen algısı arasında bir uzlaşmaya yönelik istek taşıdığından bahsedilebilir. Çeçenistan savaşı ve Gürcistan müdahalesi toplumun bu isteklerinin de bir kerteğe kadar yerine getirmiştir.

Yukarıda Levada'nın yıllık istatistiklerinden derlenen tablodan da anlaşılacağı gibi, Rus toplumunu temsil eden katılımcıların yaklaşık yarısına yakını Güney Osetya ve Abhazya ile kesinlikle ya da çoğunlukla ilgilenmektedir¹⁰⁷. Bu ilgili kesimin temsil ettiği toplum, bu sonuçlara göre Gürcistan müdahalesi ve ertesindeki Rus siyasetini desteklemiştir. Bu müdahaleden sonra katılımcıların, Gürcistan'ın olası NATO üyeliğini Rusya açısından tehdit olarak gören kesiminde beşte bir oranında bir azalma söz konusudur. Bu bağlamda, Rusya bu müdahale ile toplumsal tehlike algısında ufak da olsa bir değişim yapabilmıştır.¹⁰⁸ Ancak, müdahale, Rus toplumunun Sovyetler Birliği'nin dağıldığı gerçeğini kabullendiğini de göstermektedir. Müdahalenin gerçekleştirildiği yıl, Gürcistan'ın Rusya'dan farklı bir yabancı ülke olduğu hususunda oydaşan kesimde bir artış söz konusu olsa da, müdahaleden bir yıl öncesi ve sonrası arasında bunu kabullenen kesim toplumun yarısının biraz fazlasına tekabül etmektedir.¹⁰⁹ Güney Osetya ve Abhaza'nın güncel durumuna katılımcıların yarısından biraz fazlası ilgi gösterirken, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsız birer ülke olduğu hususunda neredeyse katılımcıların yarısından fazlası hemfikirdir. Bu bağlamda, katılımcıların algısında bağımsız ve Rusya'dan farklı bir ülke olarak kabul edilme hususunda Gürcistan, Güney Osetya ve Abhazya arasında fark neredeyse yok denecek kadar azdır.¹¹⁰ Müdahaleye kadar katılımcıların yarısına yakını Güney Osetya'yı, üçte birinden fazlası Abhazya'yı Rusya'nın bir parçası olarak algılamışlardır. Müdahale bu algıyı da değiştirmiştir. Müdahaleden bir yıl sonra katılımcıların yarısından biraz

---

¹⁰⁷ Bkz. Tablo II. 3 Numaralı alan, ve "Table 17.38: Are you Concerned with the Existing Situation with South Ossetia and Abkhazia?" Levada Analytical Center "From Opinion towards Understanding" Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) s.268.

¹⁰⁸ Bkz. Tablo II, 1 Numaralı alan., ve: "Table 17.36: How Much of a threat for Russia would it be if Georgia joined NATO Now?" Levada Analytical Center "From Opinion towards Understanding" Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) s.267.

¹⁰⁹Bkz. Tablo II, Numaralı 2 alan., "Tablitsa 18.24: "Şçitate li Vıy zagranitsey Gruzıyu", Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı, Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.207

¹¹⁰ Bkz. Tablo II. 2,4,5 ve 6 Numaralı alan, ve "Tablitsa 18.24: "Şçitate li Vıy zagranitsey Gruzıyu", Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı, Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.207; "Tablitsa 18.26: Kak Bıy şçıtayete Yujnaya Osetya-Eto..." Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.208.; Tablitsa 18.28. Kak Bıy Şçıtayete Abhazıya-eto... Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.208; "Tablitsa 18.25:Prıznaniye Possıey nezavisimisti Abhazıyi i Yujnoy Osetıyi poşo na pol'zu ili vo Vred Rossıyi, ili ne prineslo Rossıyi ni pol'zıy, ni Vreda?" Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.207

fazlası Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsız ülke oldukları hususlarında birleşmekteledir.¹¹¹ Bu durum, halkın, devletin Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlıklarının tanınması yönündeki edimi ile paralel duruşunu göstermektedir.

Katılımcıların üçte birinin nazarında Rusya'nın müdahil olduğu çatışmanın gerçek nedeni “Gürcistan’ın Batıcı siyasetidir”. Bu kesime göre Gürcistan, Rusya ile direk çatışmaya “Batı’dan siyasal çıkar saikiyle” istemli olarak açık kapı bırakmıştır. Katılımcıların dörtte birinden biraz azı, Rusya’nın Gürcistan müdahalesinin arkasında Birleşik Devletlerin bölgedeki varlığını artırma isteğinin olduğunu savunmaktadır. Bu da toplumun Rusya’nın nitel varlık gösterdiği alanda Batı ile yarıştığı algısından kurtulduğunu göstermektedir. Katılımcıların beşte birinden az kesimi, çatışmanın dinamiği olarak Gürcistan’ın Güney Osetya ve Abhazy'a siyasetinde Batılı normların gereklerini yerine getirmemesiyle ilişkilendirmiştir. Bu kaniya desteğinin sınırlı kalması, toplumun genelinde ayrımcılıktan kaçınmak gibi Batılı bir normun seçici angajman ile benimsenen normlar arasında bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların onda birinden azı, bu gerilimde Güney Osetya ve Abhazy'a hükümetlerinin siyasetlerini neden olarak sorunsallaştırmıştır. Bu durumun, Rus toplumunda Gürcistan’a yönelik önyargının, Güney Osetler ve Abhazlara karşı beslenmemesiyle ilişkisi vardır. Netice itibarıyla, katılımcıların yarısı müdahalenin asıl dinamiğinin Gürcistan ya da Birleşik Devlet olduğunda hemfikirlerdir. Bu durum, katılımcıların, zaman içinde dörtte üçü ile yarısından fazlası arasında değişen büyük bir oranının, Rus otoritelerin gerginliğin tırmanmasının ve kısıyımın engellenmesi için ellerinden geleni yaptıklarına dair inancı ile paralellik göstermektedir. Bu sonuçlar, aynı zamanda devlet ve toplum arasında *Russkaya İdea'nın* geleneksel sacayakları bağlamında bir etkileşimin varlığına delalettir¹¹².

---

¹¹¹ Bkz. Tablo II. 4 ve 5 Numaralı alan, ve “Tablitsa 18.26: Kak Bıy şçıtayete Yujnaya Osetya-Eto...” Analitiçeskiyi Tsentr Yuriya Levadı Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.208.; Tablitsa 18.28. Kak Bıy Şçıtayete Abhazıya-eto... Analitiçeskiyi Tsentr Yuriya Levadı Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova, Levada Tsentr: 2011) s.208.

¹¹² Bkz. Tablo II. 7,8 ve 9 Numaralı alan, ve “Table 17.45: What do you think was the real cause of the conflict in South Ossetia in August 2008” Levada Analytical Center “From Opinion towards Understanding” Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) s.269., Table 17.46, which of the Following Statements regarding Actions of the Russian Authorities in the conflict between Russia and Georgia would you most agree with? Levada Analytical Center “From Opinion towards Understanding” Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) s.269., “Table 17.49: In your opinion, why do governments of the West

Gerçekten de Rusya'nın kendisine özgü bir dış politikasının olduğuna inananların 2005 ile 2007 arasında yüzde 41 ile 45 arasında seyreden oranı, 2008'de yüzde 60'a kadar çıkmış ve ancak 2011'e gelindiğinde yüzde 49 civarına gerilemiştir. Bununla eşanlı olarak dış politikanın sadece acil hususlara cevap vermekten ibaret olduğuna inananların yüzde 40 civarındaki oranı, 2008'de yüzde 19'a kadar gerilemiş ve ufak oynamalara rağmen 2011'e gelindiğinde de bu civardaki seyrine devam etmiştir.¹¹³ Rusya'nın şu an büyük güç olduğuna kesinlikle ya da bir şekilde inananların 1999'daki toplam yüzde 31'lik oranı, Putin'in ilk dönem başkanlığının son yılı olan 2007'de yüzde 53'e, Gürcistan müdahalesinden iki yıl sonrasında ise yüzde 55'e çıkmıştır.¹¹⁴ Bu da Putin döneminde *Sobornost* ve *senfonik kişilik* çerçevesinde *Russakaya İdea*'nın toplum tarafından içselleştirildiğini göstermektedir.

Birinci Çeçenistan savaşından Gürcistan müdahalesine kadar geçen süre zarfında Rus toplumunun güçlü devlet kimliğine yönelik inancı artmıştır. Özellikle müdahale ve sonrasında Sovyet sonrası gerçekler kabul edilerek, bir diğer taraftan da bu gerçekliklerle örtüşecek şekilde güçlü devlet kimliğine yönelik inanç artmış ve müdahalenin gösterdiği gibi devlet edimlerine yönelik toplumsal destek ciddi oranlara ulaşmıştır.

Rusya, Gürcistan müdahalesinden yaklaşık iki sene sonra Temmuz 2010 tarihli bir yasal düzenlemeyle yurttaşlık (compatriot) kavramının kapsamını daha da genişletmiştir. Bu düzenlemelerle yurttaş kavramı; “yurtdışında ikamet eden ve Rus vatandaşı olmayan kimselerden; Rusya Federasyonu toprakları içerisinde tarihsel olarak yaşayan insanlarla alakalı olduğu düşünülen ve Rusya Federasyonu dışında yaşayan kimseler ve çocukları; özgür kararıyla manevi veya kültürel olarak Rusya'yla bağları olan ve Rusya Federasyonu topraklarında daha önce yaşayanlarla ataları yoluyla akrabalık bağları olanlar arasından; SSCB Vatandaşları, SSCB'nin bir parçasında yaşayanlar, bu ülkelerden vatandaşlık alanlar ya da vatansız kalanlar ile Rusya'dan göç edenler, RSFSR, Rusya Federasyonu veya SSCB vatandaşı

---

support Georgia in the South Ossetia conflict?” Levada Analytical Center “From Opinion towards Understanding” Levada Center, Russian Public Opinion 2010-2011, Annual, (Moskova: Levada Center, 2012) S.270.

¹¹³ Tablitsa 19.4: “Yest li u Rossiiy produmanniy vnešepolitičeskiy kurs-ili yiyo vnešnyaya politika svoditsya k reagirovaniyo na siyominutnyye obstoyatel'stva?” içinde. Analitičeskiyi Tsentr Yuriya Levadı (Levada-Tsentr), Obšestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova: Levada, 2011 s.209.

¹¹⁴ Tablitsa 3.3.2: “Yablyayetsiya li Rossiya v nastoyasıye vremiya velikoy derjavoy?” içinde Analitičeskiyi Tsentr Yuriya Levadı (Levada-Tsentr), Obšestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik (Mosova: Levada, 2011) s.20.

olan ya da vatansız olanları”¹¹⁵ kapsayacak şekilde genişlemiştir. Ancak, en azından, Güney Osetyalılar’a ve Abhazlara başta mülk edinme gibi birçok alanda sınırlamalarla verilen yurttaşlık ile Rus vatandaşlarının (citizen) sahip oldukları hak ve özgürlükler arasında farklılıktan bahsedilebilir. Bu farklılıklara rağmen sağlanan bu kolaylıkla, devletin vatandaşlarının vatandaşlıktan doğan haklarının yanında, kendi sınırları dışında etki alanı olarak tanımladığı coğrafyada devlete yurttaşlık bağıyla bağlanmış halkların haklarını da koruyabilme yeteneğini beraberinde getirmiştir.¹¹⁶ Böylece, Rusya, güçlü devlet kimliğine uygun olarak dönüştürücü uluslararası normlar ile uyum içerisinde, norm-alıcı bir pozisyondan norm-yapıcı bir pozisyona doğru kaymıştır. Rusya’nın bu kayışla birlikte ikisi arasında norm yürütücü konumu uluslararası toplum tarafından tanınmıştır. Rusya’nın seçici angajman ile benimsediği uluslararası normların yürütücülüğü ulusal ve uluslararası toplum tarafından tanınmış, ülkenin nitel alanı güvenlikleştirilmiştir.

SONUÇ YERİNE

Uluslararası İlişkiler’in ana-akım teorilerinin sınırları dışında kalan alanlarda açıklayıcılık kabiliyetine sahip inşacılık çerçevesinde Rusya’nın güçlü devlet kimliği incelendiğinde, Rusya’nın norm-alıcılık ve norm-yapıcılık arasında ve uluslararası toplum tarafından norm yürütücü olarak tanımlanabilir bir konumda olduğu fark edilmektedir. İnşacılık ve İngiliz Okulu literatüründe, Rusya’nın Avrupa uluslararası toplumundan farklı olduğu bilinmekte ve tarihsel olarak Avrupa ve Rusya’nın da birbirlerini öteki olarak algıladıkları savlanmaktadır. Bu tartışma ile inşacılık literatüründe bir devletin norm-alıcılıktan norm-yapıcılığa geçiş sürecindeki belirsizlikler birlikte okunduğunda, Rusya’nın kendi kültürel tarihi ile Avrupa’nın tarihsel deneyimleri arasındaki farklılıkların Rusya’nın norm-yapıcı bir konumda algılanmasına engel olduğu fark edilmektedir. İkisi arasında kültürel eşleşmenin olmaması, Rusya’nın Avrupa Uluslararası Toplumunu perspektifinde norm-yapıcı olarak algılanmasının önünü kesmektedir. Kültürel eşleşme ile yeni uluslararası normlaşmaya önderlik eden ülkenin toplumunun da içselleştirdiği normların, bu ülkenin toplumuyla benzeşen topluma sahip ülkeler tarafından daha kolay benimseneceği savlanmaktadır. Bu bağlamda Rusya’nın norm-yapıcı olarak değerlendirilmesi, Rusya ve

---

¹¹⁵ Pkhaladze, 2010: 53-54.

¹¹⁶ Ibid., 60-63.

Avrupa uluslararası toplumunun ortak olarak benimseyeceği yeni normatif dinamiklerle olanaklı kılınabilecektir.

NATO'nun 1999 Yugoslavya Müdahalesi ile Avrupa uluslararası toplumunda insani müdahale kavramı normlaşmaya başlamıştır. Her ne kadar sui generis olarak takdim edilse de, Rusya algısında Kosova'nın bağımsızlığı da emsal teşkil edecek yeni bir uluslararası normlaşmaya işaret etmektedir. Norm-yapıcılık için yeterli ideasyonel ve materyal kapasiteye sahip olan Rusya, her iki edimi, gerek gerçekleştirilme süreçlerinde gerekse sonrasında eleştirse de, her ikisini de modelleyerek yeni uluslararası normlaşmada lider bir norm yapıcı statüye yaklaşmayı hedeflemiştir. Esasen, bu Rusya'nın ilk başarılı modellemesi değildir. Putin döneminde gerçekleştirilen İkinci Çeçen Savaşında Yugoslavya Krizlerinde NATO'nun asgari zayıf için tercih ettiği hava operasyonu uygulaması modellenmiştir.

Putin döneminin seçili angajman ile benimsediği yeni normatif dinamikler vesilesiyle uygulama modellemelerini inşa ettiği norm-yürütücülüğüyle karşılaştırıldığında, Yeltsin döneminde, Batı'nın kategorik bir bütün olarak ele alınarak yekpare bir biçimde modellendiği fark edilmektedir. Sovyetler Birliğinin dağılmasında sonra Batı normları ve değerleri arasında bir seçicilik yapılmadan, hemen hepsi birden benimsenerek başlatılan hızlı de-sovyetizasyona eşlik eden siyasal ve ekonomik dönüşüm, Rus toplumu tarafından içselleştirilmemiştir. Yeltsin döneminde gerçekleştirilen Birinci ve İkinci Duma seçim sonuçları ile kamuoyu araştırmaları da bu çıkarımı desteklemektedir. Yeltsin dönemi Rusyası'nda, Kozırev döneminde Batıcı, Primakov döneminde ise Yeltsin'in Batıcı eğilimleri ile dengelenen Batı-karşıtı siyasal eğilim söz konusudur. Bu dönemde Rusya devleti kendi kimliğini Batıya içkin olarak tanımlamasına ve Batı ile kültürel uyuşmasının en çok beklenen bir süreç olmasına rağmen, uluslararası toplum Rusya'nın bu konumunu tanımamıştır. Yeltsin döneminden farklılaşan Putin döneminde Rusya, Batıcılık ve Batı-karşıtlığı arasında orta bir yol üzerinden devlet kimliğini tanımlamıştır. Bu kimliğin ayırıcı ve geçmişle devamlılık gösteren unsuru olarak güçlü devlet (*derjava*) ön plana çıkartılmıştır. Yeltsin döneminde dondurulmuş bir statü haline getirilen Çeçenistan sorunu, Putin döneminde Rusya'nın üstün olduğu bir alan haline dönüştürülmüştür ve 2006'dan itibaren ülkenin nicel bütünlüğü garanti altına alınmıştır. Gürcistan müdahalesiyle Rusya, eski Sovyet uzamındaki niteliksel bütünlüğünü göstermiş ve bu edimi neticesinde uluslararası toplumun ciddi bir yaptırımına muhatap olmamıştır. Her ne kadar Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlık ilanları uluslararası toplum tarafından tanınmamış olsa da, BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın Rusya'nın Gürcistan müdahalesi, BM Şartı'nın kuvvet kullanma yasağının ihlal edilmesine rağmen, uluslararası toplum tarafından zımni olarak kabul edilmiştir. Bu

meyanda Rusya, norm yürütücü bir ülke olarak büyük güç kimliğine de uluslararası toplumdan olumlu geribildirim almıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi Rusya'nın bu edimine karşı AB ya da ŞİÖ'nün tepkisiz kalmalarının yanında, Birleşik Devletler'in de müdahaleden bir yıl sonra iki ülke arasındaki ilişkilerin *reset* tuşuna basılması çağrısı bu müdahalenin neticesinde Rusya'nın nitel alanının dokunulmazlığının da uluslararası toplum tarafından tanındığını göstermektedir. Uluslararası toplumun Rusya'ya dair tutumlarının sınırlarını Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlıklarının tanınmaması göstermektedir.

Rusya'nın kendi toplumu nazarında da devlet söylemleri desteklenmektedir. Yeltsin döneminde devletin Sovyet dönemi benzeri bir yapılanmaya geri dönmesi gerekliliğini savunan toplumsal kesim ile Rusların öncelikli ulus olarak kabul edilmesi gerekliliğine inanan kesim ve bu iki kesimin Duma'da kızıl-kahve koalisyon ile görünürlüğü, Putin döneminde çözülmüştür. Rus toplumu müdahale ertesinde egemen demokrasinin işaret ettiği yeni *Russkaya Idea*'yi, Yeltsin dönemindeki tartışmalara bir cevap olarak benimsemiştir. İnşacılığın ana akım teorileşmenin ihmal ettiği zamanı da bir dinamik olarak kabul eden çerçevesinde, bu çalışmanın 1994 ile 2008 arasındaki süreci kapsayan iki örneği de, Putin döneminde normların seçici angajmanı vesilesiyle Rusya'nın dağılma sonrasında Sovyet-sonrası dönüşümünü tamamlayarak norm-yapıcı bir güçlü devlet olma iradesini göstermektedir. İki örnek de ulusal toplumun da iradesinde gösterdiği norm-yapıcı güçlü ülke söylemini benimsediği, ancak uluslararası toplumun norm-yürütücüsü güçlü Rusya kimliğini tanıdığını göstermektedir. Bu durumda Rusya, norm-yapıcı olmak isteyen ancak norm-yürütücü bir ülke olarak tanımlanabilir. Bu haliyle norm-alıcı olmadığı aşikârdır.

Bir ülkenin norm-alıcılık ya da norm-yapıcılık hususları çerçevesinde devlet kimliğinin inşasında uluslararası sosyalleşme süreçlerinin olumlu geri bilirmi anlamına gelen “tanıma” ve ülkenin toplumunun bu kimliğin gerekleri ve ülkeye yüklediği sorumluluklara uygunluk gösterdiğini ortaya koyan “kültürel eşleşme” iki öncel parametre olarak değerlendirilmektedir. Bütüncül inşacılık çerçevesinde ülke edimleri ve söylemlerinin gömülü anlamlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda Rusya, norm-yapıcı büyük güç kimliği ve uluslararası toplumda norm-alıcı bir ülke olarak tanınması arasındaki çelişkiyi Gürcistan müdahalesi ile yeni bir mecraya taşımıştır. Rusya, uluslararası normları benimserken normların arasından seçici angajman yapmaktadır. Bu seçici angajman ülkenin toplumunun kültürel kimliği ile eşleşmekte ve bu kimliğin içselleştirilmesini beraberinde getirmektedir. Bu durumda Rusya norm-alıcılık ile norm-yapıcılık arasında norm yürütücü bir büyük güç olarak değerlendirilebilir. Bu kimliğine ulusal toplumu ve uluslararası toplum tarafından tanınmaktadır. Bu haliyle, Rusya,

bir norm yürütücü olarak, normatif uzlaşının yaygınlık kazanmasına yönelik edimleriyle güçlü devlet olarak kimliklendirilen bir bölgesel öncü olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Adler, Emanuel, *Communitarian International Relations: The Epistemic Foundations of International Relations*, (New York: Routledge:2005).
- Analitiçeskiyi Tsentri Yuriya Levadı (Levada-Tsentri), *Obşestvennoye Mneniye- 2011 Yejegodnik* (Mosova,Levada: 2011)
- Bacon, Edwin Matthew Wyman, *Contemporary Russia* (New York:Palgrave Macmillian, 2006)
- Baronovski, Vladimir. "Russia: a Part of Europe or Apart from Europe," *International Affairs*, c.76, n.3, 2000: 443-458.
- Bodie, William C. "Ukraine and Russian-American Relations" içinde Ginsburgs, George K, Alvin Zachery Rubinstein, Oles Smolansky (der.), *Russia and America: From Rivalry to Reconciliation* (New York: MA Sharp, 10993) ss.103-125.
- Bonet, Pilar. "Public Opinion and Pro-Western Interest Group in Russia" Alexander J. Motyl,Blair A. Ruble, Liliia Fedorovna Shevtsova *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty first Century*, New York: MA. Sharpe, 2005) ss.77-98
- Bourdieu, Pierre. *the Logic of Practice* (Polity Press: Cambridge1990).
- Brodsky, Dina Z. *Constructing Ethno-politics in the Soviet Union: Samizdat Deprivation and the Rise of Ethnic Nationalism* (New York: Macmillan, 2003).
- Central Electoral Commission, *Final Result*, (2 Nisan 2004).Erişim: http://www.russiavotes.org/president/presidency_previous.php.pr2004.cikrf.ru/etc/svod.xls (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012)
- Champion, Marc "Russia Widens Attacks on Georgia", *Wall Street Journal*, 11 Ağustos 2008.
- Charlotte Mathilde, *Louise Hille State Building and Conflict Resolution in the Caucasus*, (Leiden: Hotei Publishing, 2010)

- Charter of the United Nations and Statue of the International Court of Justice” (San Francisco: 1945) Erişim: <http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Ağustos 2013)
- Checkel Jeffrey T. “Norms, Institutions and National Identity in Contemporary Europe” *International Studies Quarterly* c.43, n.1. 1999; ss.83-114.
- Christopher, Williams. Vladimir Chuprov, Julia Zubok, Youth, Risk and Russian Modernity (Aldershot: Ashgate, 2003)
- Chubarov, Alexander “One Sided Europeanisation” Erişim: http://allrussias.com/section_tsarist.asp (Erişim Tarihi 23 Kasım 2012)
- Chubarov, Alexander *The Fragile Empire: A History of Imperial Russia*, (New York: Continuum, 1999)
- Chubarov, Alexander *The Fragile Empire: A History of Imperial Russia*, (New York: Continuum, 1999)
- Cohen, Ariel “Domestic Factors Driving Russia’s Foreign Policy,” 2007, Erişim: http://www.heritage.org/research/russiaandeurasia/upload/tbg_2084.pdf (Erişim tarihi: 29.11.2008)
- Colton Timothy J., *Yeltsin: A Life*, (New York: Basic Books:2008).
- Council of Europe Parliamentary Assembly 2000 Ordinary Session (Fourt Part) 25-29 Eylül 2000, Documents Working Papers, c.VI. Report Doc. 8840-26 Eylül 2000, Conflict in the Chechen republic: Recent Developments (follow-up to Recommendations 1444 (2000) and 1456 (2000) of the Parliamentary Assembly, Rappporter: Lord JUDD, United Kingdom, Socialist Group)” içinde. Documents 8752,8760, 8784, 8789, 8848., (Strasbourg, Council of Europe, 2001) ss.79-94.
- Dmitry Shlapentokh (der.), “Russia Between East and West” içinde. *Scholarly Debates on Eurasianism*, (Leiden:IDC,Martinus Nijhoff Yayınları, 2007) ss.61-95.
- Dvornik, Francis. “Byzantine Political Ideas in Kievan Russia,” *Dumbarton Oaks Papers* c.9, n.10, 1956, 73-121. <http://www.jstor.org/stable/1291093> (17 Temmuz 2010)
- European securities, structure and Peace Keeping Potential (speech delivered by President of the Russian Federation Boris Yeltsin at the CSCE Summit in Budapest, 5 Aralık 1994) (Transkript) *Vital Speeches of the Day* (1 Ocak 1995), Erişim: <http://www.accessmylibrary.com/article-1G1-16485925/european-securities-structure-speech.html> (Erişim Tarihi: 16 Eylül 2012)

- Finnemore, Martha, Kathryn Sikkink. "International Norm Dynamics and Political Change", *International Organization* (c.52 n.4, 1998) ss. 887-917.
- Garnett, Sherman W. (1999), "A Nation in Search of its Place," *Current History* c.98 n.630, 1999: ss.328-333.
- Giddens, Anthony. *the Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. (California: The California University Press,1984).
- Gilligan *Terror in Chechnya: Russia and the Tragedy of Civilians in War* (New jersey: Princeton University Press: 2010)., özellikle, *The Crimes (3-22) ve The Disappearances 2002-5 (77-90)*
- Gordon, Michael R. "Imitating NATO: A Script Is Adapted for Chechnya," *New York Times International*, 28 Eylül 1999, Erişim: <http://www.nytimes.com/1999/09/28/world/imitating-nato-a-script-is-adapted-for-chechnya.html> (Erişim Tarihi: 8 Eylül 2013)
- Grigas, Agnia "Can EU Face Russia down over Energy Policy?" (18 Mart 2013) Erişim: <http://www.opendemocracy.net/od-russia/agnia-grigas/can-eu-face-russia-down-over-energy-policy> (Erişim tarihi: 19 Ağustos 2013)
- Guzzini, Stefano. *Realism in International Relations and International Political Economy: The Continuing Story of the Death Foretold* (Londra: Routledge 1998).
- Hafkin, Gregory *The Russo-Georgian War of 2008: Developing The Law of Unauthorized Humanitarian Intervention After Kosovo*, *Boston Univesity International Law Journal* c.28 n.1., 2010: ss.129-230.
- Hanna Smith, "Domestic Influences on Russian Foreign Policy: Status, Interest and Ressentiment", içinde Maria Raquel Freire, Roger E. Kanet (der.) *Russian and Its Near Neighbours* (New York:Palgrave Macmillian, 2012) ss.39-62
- Harding, Luke. "Anna Politkovskaya Trial: the Unanswered Questions" *The Guardian* (19 Şubat 2009) Erişim: <http://www.theguardian.com/media/2009/feb/19/politkovskaya-trial-background-kremlin> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012)
- Haukkala Hiski "A Norm-Maker or a Norm-Taker? The Changing Normative Parameters of Russia's Place in Europe" içinde Ted Hopf (der.) *Russia's European Choice* (New York: Palgrave:Macmillian, 2008) ss.35-59.

- Henrikki.Heikka “Beyond Realism and Constructivism: Desire Identity and Russian Foreign Policy,” Hopf, Ted. (der.) *Understandings of Russian Foreign Policy* (Pennsylvania: Pennsylvania State University Press 1999): ss.57-109.
- Hobsbawm, Eric J. *Milliyetler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik* (İstanbul: Ayrıntı 2010) (Çev.: Osman Akınhay)
- Hoffman, Erik. “Re-conceptualizing State-Society Relations in Russia”. Smith, Gordon (der.) *State-building in Russia: The Yeltsin Legacy* (New York: MA Sharp, 1999) ss.47-89.
- Hopf, Ted. *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999* (Londra: Cornell University Press.2002)
- House of Lords European Union Committee, “14th Report of Session 2007-08: The European Union and Russia. Report with Evidence”, 28 Mayıs 2008, s.136., Erişim: www.publications.parliament.uk/pa/Id200708/Idselect/Ideucom/98/98.pdf (Erişim Tarihi: 28 Ağustos 2013)
- Hurrell Andrew, “Hegemony, Liberalism and Global Order: What Space for would-be Great Powers?,” *International Affairs* c.82, n.1 ss.1–19.
- Ivanov, Igor’ Sergeevich *The New Russian Diplomacy*” (Washington: Brooking İnstitution Press, 2002)s.32.
- İbrahimli. Haleddin Değişen Avrasya’da Kafkasya (Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları,2001),
- Jepperson, Ronald L, Alexander Wendt, Peter J. Katzenstein (1996), Peter Katzenstein (der.) “Norms Identity and Culture in National Security” *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (Colombia: Columbia University Press, 1996) ss.33-75.
- Jessica Almqvist, “The Politics of Recognition: The Question about the Final Status of Kosovo”, içinde Duncan French (der.) *Statehood and Self-Determination: Reconciling Tradition and Modernity in International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013) (165-186)
- Jonathan, Clarke. “Language and the Construction of Identities in Russia,” CERC Working Papers Series (2005), <http://cerc.unimelb.edu.au/publications/CERCWP012005.pdf> (25.10.2009)
- Jonathan. Clarke, “Language and the Construction of Identities in Russia,” CERC Working Papers Series 2005, Erişim:<http://cerc.unimelb.edu.au/publications/CERCWP012005.pdf> (Erişim Tarihi 25 Ekim 2009) ss. 1-3

- Kaldor, Mary. Shannon Beebe, *The Ultimate Weapon Is No Weapon: Human Security and the New Rules of War and Peace*, (New York: PublicAffairs, 2010)
- Karadeli, Cem ve Yelda Demirağ (2006), *Geçmişten Günümüze Dönüşen Orta Asya ve Kafkasya* (Ankara, Palme)
- Klotz, Audie ve Cecelia Lynch *Strategies for Research in Constructivist International Relations*. (New York:MA Sharp, 2007).
- Kontseptsiya Natsional'noy Bezopasnosti Rossiyiskoy Federatsiyi" (14 Ocak 2000) Nevazisimaya Gazeta Erişim: http://nvo.ng.ru/concepts/2000-01-14/6_concept.html ve http://nvo.ng.ru/concepts/2000-01-14/7_concept.html (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2012)
- Korkmaz, Vişne. *Senfonik Kişilik: Doğa-Beka Rus İdesi ve Rus İdeali* (İstanbul: Alev Yayınları, 2006)
- Kuzio, Taras "Transition in Post-Communist States Triple or Quadruple." *Politics* c.2 n.3,2002, ss.148-172.
- Lang, Peter *Language Attitudes Towards Kyrgyz and Russian: Discourse, Education and Policy in post-Soviet Kyrgyzstan* (Bern: European Academic Publishers, 2005). ss73-74.
- Lansford, Tom *9/11 and the Wars in Afghanistan and Iraq: a Chronology and Reference Guide* (Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2012.) s.45
- Levada Analytical Center "From Opinion towards Understanding" Levada Center, *Russian Public Opinion 2010-2011, Annual*, (Moskova: Levada Center, 2012)
- Lieven, Anatol "Ham-Fisted Hegemon: The Clinton Administration and Russia," *Current History*, c.98 n.630: 1999, 307-315.
- Lieven, Anatol, "Ham-Fisted Hegemon: The Clinton Administration and Russia," *Current History*, c. 98 n.630, 1999, ss.307-315.
- Linz, Juan ve Alfred Stephan *Problems of Democratic Transition and Consolidation Southern Europe, South America, and Post Communists Europe* (Baltimore: John Hopkins University, 1996)
- Lotman, Yuri. "Eta Paradoksal'naya Nererevodimost' Nekomorik Korennikhşert Russkoy Kul'turi na Yazık" *Obşevropeiskoy Politiçeskoj Terminologiy Naçala XIX*, 1975, http://www2.eutnnet.lv/library/lati/CU_LTURE/YAMPOLSKTYTANKIJ/orginal.txt (17 Temmuz 2011)
- Mackenzie, David *From Messianism to Collapse: Soviet Foreign Policy*, (New York: Wadsworth, 1994) s.264

- Mankoff, Jeffrey *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics* (Rowman and Littlefield, 2012) s.265.
- Matheson, Craig. "Weber and the Classification of Forms of Legitimacy" *The British Journal of Sociology* c.38, n.2, 1987, ss.199-215.
- Mchedishvili, Niko "U.S. warship docks in Black Sea port with Georgia aid" 24 Ağustos 2008, Reuters, Erişim: <http://www.reuters.com/article/2008/08/24/us-georgia-ossetia-warship-idUSLO35904220080824>
- Medvedev Roy, *Post Soviet Russia: A Journey Through the Yeltsin Era*, (New York: Colombia University Press, 2000)
- Medvedev Rusya'nın 11 Eylül'ünü Açıkladı" *Hürriyet* [12 Eylül 2008], http://www.hurriyet.com.tr/dun_ya/9885093.asp (12 Eylül 2008)
- Memmedova Havva "Ermenistan Saldırganlığı Karşısında Birleşmiş Milletler'in Tutumu" *Gazi Akademik Bakış Dergisi* (c.2 s.4, 2009) s.2.
- Merridale, Catherine "Redesigning History in Contemporary Russia" *Journal of Contemporary History* c.38.n.1, 2003, ss13-28.
- Nadelmann, Ethan A "Global Prohibition Regimes: The Evolution of Norms in International Society", *International Organization* c.44 n.4, 1990. ss.479-526
- Neumann, Iver B. "Russia as a Great Power, 1815–2007", *Journal of International Relations and Development*,c. 11, n. 2, ss. 128-15.
- Nichols, Jim. "Russia-Georgia Conflict in South Ossetia Context and Implications for U.S Interest 2008", CRS Report for Congress 2009 Erişim: <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf> (16 Ağustos 2011)
- Nizameddin Talal, *Russia and the Middle East: Towards a New Foreign Policy*, (Londra:Hurst and Co, 1999)
- Ó Tuathail Gearóid, "Russia's Kosovo: a Critical Geopolitics of the August War over South Ossetia" *Eurasian Geography and Economics*, c.50, n.1 2009, Erişim: http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f08/ToalSouthOssetia.pdf (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2011)
- Okara, Andrei "Soverign Democracy: A New Russian Idea or a PR Project" *Russia in Global Affairs* c.2. n.1. 2007, Erişim: http://eng.globalaffairs.ru/number/n_9123(Erişim Tarihi: 6 Haziran 2013)
- Onuf, Nicholas G. "Constructivism: A User's Manuel, Kubálková, Vednura, Nicholas G. Onuf, Paul Kower (eds). *International Relations in a Constructed World* (New York: MA Sharp, 1998): 58-79.

- Özkan, Güner. “Gürcistan’da Yeni Yönetim, Etnik Ayrılıkçı Bölgeler ve Güvenlik”, içinde Turgut M. Demirtepe (der.) Orta Asya ve Kafkasya Güç Politikası (Ankara:USAK Yayınları, 2008): 211-249.
- Piontkovski, Andrei. East or West Russia’s Identity Crisis in Foreign Policy (Londra: The Foreign Policy Centre, 2006)
- Pipes, Richard Russia under the Old Regime; (Londra:Penguin 1995)
- Pkhaladze, Tengiz The New Concept of Russian Foreign Policy Toward Georgia: Post-war Period of the August 2008 War. (Tiblis: Konrad-Adenauer Stiftung, Mtatsmindelil, 2010)
- Politkovskaya, Anna “Oni Skazal Basayevu: Gryaznaya Tvoya Vayna” Novaya Gazeta Erişim: <http://politikovskaya.novayagazeta.ru/pub/1999/1999-20.shtml> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012).
- Popescu, Nicu “Europe’s Unrecognised Neighbours: The EU in Abkhazia and South Ossetia” CEPS Working Document No. 260, Mart 2007, ss1-4.
- Primakov, Yevgeni. Rusyasız Dünya Aijan Esankanova(çev.) (İstanbul: Timaş, 2010).
- Public International Law and Policy Group for the International Crisis Group, ICG Balkans Report No.46, 9 Kasım 1998, Intermediate Sovereignty as a Basis for Resolving the Kosovo Crisis ss.36-37. Erişim: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/KOSOVO.pdf> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012)
- Putin Deplores Collapse of USSR”, 25 Nisan 2005 BBC News Erişim: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4480745.stm>
- Putin, Vladimir “Millennium Manifesto” Vital Speeches of the Day c.66 n.8, (New York: City News Publishing Co: 2000)
- Quénivet, Noelle “The Moscow Hostage Crisis in the Light of the Armend Conflict in Chechenia”, içinde Horst Fischer vd. (der). Yearbook of International Humanitarian Law 2001, (Lahey: T.M.C. Asser Press, 2004) ss.348-372.
- Rancour-Laferriere, Daniel “Russian Nationalism from an Interdisciplinary Perspective: Imagining Russia” (2000) Erişim: <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/bg2084.cfm> (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2008)
- Report Council of Europe Thirtieth Sitting Tuesday 30 September 2008 (2008) <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/Records/2008/E/0809301000E.htm> (10.07.2011)

- Results of Previous Elections to the Russian State Duma:12 December 1993”, Russia Votes, Erişim: http://www.russiavotes.org/duma/duma_elections_93-03.php (Erişim tarihi: 02 Haziran 2012)
- Ross, Cameron Russian Politics Under Putin, (Manchester University Press. New York:2004) s.255.
- Roxburgh Angus “The Russian Federation: Chronology and History” Imogen Gladman (der.) Eastern Europe, Russia and Central Asia 2004 Volume 4, (Londra: Europe Publications, Taylor and Francis Group,2004) ss.300-308.
- Russell, John Chechnya-Russia's War on Terror (New York: Routledge, 2007).
- Russia warns US naval build-up may lead to war and accuses America of shipping arms to Georgia” 28 Ağustos 2008, Dail-mail Erişim: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1050064/Russia-warns-US-naval-build-lead-war-accuses-America-shipping-arms-Georgia.html#ixzz2eH1ai987> (Erişim tarihi: 17 Temmuz 2012)
- Russian troops Camp in Pristina”, BBC World, 12 Haziran 1999, Erişim: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/367490.stm> (Erişim Tarihi: 18 Ağustos 2013)
- Rywwin, Michael. Moscow’s Muslim Challenge: Soviet Central Asia (New York: MA Sharpe, 1990)
- Sakwa, Richard “Russia and Europe: Whose Society?” European Integration, c. 33, n.2, 197–214, 2011
- Sakwa, Richard Putin Russia’s Choice (Londra: Routledge:2004)
- Sakwa, Richard The Crisis of Russian Democracy: The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession (Cambridge Cambridge University Press, 2011)
- Sakwa, Richard, Putin Russia’s Choice (Londra: Routledge, 2004)
- Sakwa, Richard. “Surkov: Dark Prince of the Kremlin”, 7 Nisan 2011, Erişim: <http://www.opendemocracy.net/od-russia/richard-sakwa/surkov-dark-prince-of-kremlin> (Erişim Tarihi: 5 Eylül 2013)
- Shelley, Fred M. Nation Shapes: The Story behind the World's Borders, (Santa Barbara, ABC-LLC: 2013)
- Shubin Daniel H. A History of Russian Christianity, Volume II: The Patriarchal Era through Tsar Peter the Great 1586 to 1725. (New York:Algora Publishing, 2005)

- Signatures of Partnership for Peace Framework Document” Erişim: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm (Erişim Tarihi: 17 Eylül 20120)
- Slade, Gavin. “de-Constructing the Millennium Manifesto: The Yeltsin-Putin Transition and the Re-birth of Ideology,” (2005), Erişim: http://www.sras.org/deconstructing_the_millennium_manifesto (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2009)
- Smart, Ninian, John Clayton, Patric Sherry, Steven T. Katz Nineteenth-Century Religious Thought in the West. (Cambridge: Cambridge University Press, 1988)
- Smith, Mark A. Kosovo, “NATO and the United Nations” Stephen Badsey,Paul Latawski (der.) Britain, NATO and the Lessons of the Balkan Conflicts, 1991 -1999 (Londra: Taylor and Francis, 2004) ss.153-180.
- Smith, Martin. Russia and NATO Since 1991: From Cold War Through Cold Peace to Partnership? (Routledge, New York, 2006) ss.86-89.
- Smith, Martin. Russia and NATO since 1991: From Cold War through Cold Peace to Partnership? (New York: Routledge, 2006)
- Stivachtis Yannis A., Mark Webber, “Regional International Society in a Post-Enlargement Europe,” içinde Yannis A. Stivachtis and Mark Webber (der), Europe After Enlargement, special issue, Journal of European Integration c.33 n.2 2011, ss.101-116,
- Surinov Aleksandr Yevgen’yeviç, Fendela’naya Slujba Gosudarstvennoy Statistiki, Vse Rossiyyiskaya Perepis’ Naseleniya Rossiyskaya Federatsiya 2010 “Rostata Rossiyskaya Federatsiya” http://www.perepis-2010.ru/results_of_the_census/
- Swanstorm, Niklas “Shangai Cooperation Organization and the Aftermath of the Russian Invansion of Georgia” China and Eurasia Forum Quarterly c.6. n.3, 2008, ss.3-7.
- Şimşek Elif “1991’den Bugüne Güney Kafkasya ve Türkiye'nin Dış Politikası” Doğan, Nejat, Ferit Kula, Mehmet Öcal (der.) Türkiye'nin Jeoekonomisi ve Jeopolitikası: Türkiye Geleceğin Neresinde? (Ankara: Nobel Yayınevi,2007) ss.491-521.
- Şimşek, Elif Post-Soviet Politicak Transition in Ukraine 1991-2004.,(Ankara, Basılmamış Yüksek Lisans tezi:ODTÜ,2005)
- Taylor Brian D., State Building in Putin’s Russia Policing and Coercion After Communism (Cambridge, Cambridge University Press, 2011) s.137-144.

- Taylor, Brian D. *State Building in Putin's Russia: Policing and Coercion after Communism* (New York: Cambridge University Press, 2011)
- Teague, Elizabeth "Citizenship, Borders and National Identity", içinde Alexander J. Motyl, Blair A. Ruble, Liliia Fedorovna Shevtsova (der.) *Russia's Engagement with the West: Transformation and Integration in the Twenty First Century*, (New York: MA Sharpe, 2005) ss17-32.
- Teeter, Mark. (2007), "The Matter with History," *The Moscow Times*, [16 Temmuz 2007] <http://www.themoscowtimes.com/stories/2007/07/16/007.html> (20.08 2007).
- Teeter, Mark. (2007), "The Matter with History," *The Moscow Times*, [16 Temmuz 2007] <http://www.themoscowtimes.com/stories/2007/07/16/007.html> (20.08 2007).
- Tellal, Erel "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* c.65, n. 3:2010, ss.190-236.
- Tsygankov, Andrei P. *Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity*. (Maryland:Rowman and Littlefield Publishers, 2010)
- Umland, Andreas. "Neoevraziistvo", *Vopros o Russkom Fashizme i Rossiiskii Politicheskii Diskurs*" (2006), Erişim: <http://www.zn.ua/100009/176600/55389> (Erişim Tarihi 9.Ekim 2008)
- Umland, Andreas. "Neoevraziistvo", *Vopros o Russkom Fashizme i Rossiiskii Politicheskii Diskurs*" (2006), Erişim: <http://www.zn.ua/100009/176600/55389> (Erişim Tarihi: 9 Ekim 2008)
- Urban, Michael. "Re-mythologizing the Russian State, *Eurasia Studies*" (1998), Erişim: <http://www.ucis.pitt.edu/nceeer/1997-812-28g-Urban.pdf> (Erişim Tarihi:19.Aralık 2008)
- Urban, Michael. "Re-mythologizing the Russian State, *Eurasia Studies*" (1998), Erişim: <http://www.ucis.pitt.edu/nceeer/1997-812-28g-Urban.pdf> (Erişim Tarihi: 19.Aralık 2008)
- Urban, Michale "Remythologising The Russian State" *Europe Asia Studies*, c.1, n. 6, 1998, s.969.
- Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999)
- Yablokava, Oksana. "Levada leaves VTsIOM for VTsIOM-a" 10 Eylül 2003, *The Moscow Times*, Erişim: <http://www.themoscowtimes.com/news/article/levada-leaves-vtsiom-for-vtsiom-a/235984.html> (Erişim Tarihi 17 Eylül 2012)

- Yarmolinsky, Avrahm Road to Revolution: A Century of Russian Radicalism, (Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1986).
- Yılmaz. S. Harun Rusya'da Devlet Merkezli Sistem ve Bürokrasi. (İstanbul, Versus Kitap, 2006).
- Young, Oran R. "Political Leadership and Regime Formation: On the Development of Institutions in International Society" International Organization s.45 n.3.1991, ss.281-308.
- Zehfuss, Maja. International Relations: The Politics of Reality (Cambridge: Cambridge University Press, 2002)